

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

17. 11.

45

1934.

XVI AASTAKÄIK

Sõjaasjanduse ajakiri „Sõdur“

Nr. 45 — 1934.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Kol.-ltm. J. Martins:</i> Majanduslik mobilisatsioon	1141	<i>Lt. colonel J. Martins:</i> Mobilisation économique	1141
<i>Kapten A. Nõmm:</i> Eellaskmine ruutvõrgu abil granaadiga	1147	<i>Capitaine A. Nõmm:</i> Tir de réglage avec projectiles explosifs d'après la méthode bilaterale (graphique)	1147
<i>Major J. Tomson:</i> Kuidas venelased kasutavad tankette lahingus	1150	<i>Commandant J. Tomson:</i> Emploi des tanks au combat en U.R.S.S.	1150
<i>D. Buxhoeveden:</i> Kas nahk kõlbab g-torbiku näokatte materjaliks?	1153	<i>D. Buxhoeveden:</i> Le cuir peut-il servir de matière pour les masques à gaz?	1153
<i>Ltn. A. Rääk:</i> Killud	1156	<i>Lieut. A. Rääk:</i> Varia	1156
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— Rändsuurtükid	1158	— Canons „nomades“	1158
— Kuivõrd ohtlik on batsillisõda?	1161	— Les dangers de la guerre bactériologique	1161
— Soome: „Sotilasaikakauslehti“ nr. 10.	1162	— Finlande: „Sotilasaikakauslehti“ No. 10.	1162
— Rootsi: „Ny Militar Tidskrift“ nr. 19/20.	1163	— Suede: „Ny Militar Tidskrift“ No. 19/20.	1163
— Ungari: „Magyar Katonai Szemle“ nr. 10.	1164	— Hongrie: „Magyar Katonai Szemle“ No. 10.	1164
Ametlik osa	1166	Partie officielle	1166
Juriidilised küsimused	1166	Questions juridiques	1166
Sport, male.		Sports, échecs.	

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. REMMEL**

Kõnetr. Kaitseväe nr. 40

Tegev toimetaja major **J. KÕRGE**

Kõnetr. Kaitseväe nr. 163

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7

Kõnetr. Kaitseväe nr. 163

Talitus avat. k. 0800—1500

Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 4 kr.

Veerandaastas 2 kr. 20 s.

Üksiknumber 20 s.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

Nr. 45

XVI aastakäik

17. 11. 34.

MAJANDUSLIK MOBILISATSIOON.

Kolonelleitnant J. Martins.

Milles seisab majanduslik mobilisatsioon?

Praegu pole riiki, kus valitsused ja eriti riigikaitse eest vastutajad ministeeriumid ei tegeleks majandusliku ehk ökonoomilise mobilisatsiooni küsimustega. Ajalehtedes, samuti avalikus kirjanduses leidub väga vähe andmeid sellest, mida riigid sel alal teevad või ette valmistavad. Küll aga leidub andmeid selle kohta, mida riigid on teinud möödunud sõdade ettevalmistamisel.

Mida haarab siis mõiste — majanduslik mobilisatsioon? See haarab mobilisatsiooni korral riigi põllumajanduse, tööstuse, kaubanduse, rahanduse jne. Ta peab ulatuma riigi südamest kuni riigi viimse sopini ja nõuab: täpsete plaanide valmistamist vastavalt erialadele riigivõimu vahelesegamist nii rahua ajal ettevalmistamistöödes kui ka mobilisatsiooni korral täideviimistöödes; kaalumist, andmete kogumist, ettevalmistamist, plaanide ja kavade koostamist, ning selgusele jõudmist, mida riik võib hädakorral, s. o. sõjakorral vaenlasele vastu panna ja kui kauaks jätkub omamaa saadustest, kui palju ja mida võivad valmistada omamaa vabrikud; kuidas toita tervet riigi rahvast jne.

Siit selgub, et riigi majanduslik mobilisatsiooniplaan koosneb mitmest eriplaanist või kavast, kusjuures iga plaan on töötatud välja suurima täpsusega iseseisvalt ning iga plaani juures on valmistatud ette oma erikavad, statistilised andmed jne.

Eri-üldplaanid võivad veel jaguneda mitmesse alajaotusse, vastavalt alade hulgale.

Tähendab, kui tahaksime põhjalikult uurida riigi majanduslikku mobilisatsiooniplaani, siis peaksime seda tegema alade kaupa, s. o. eraldi uurima tööstus-, eraldi kaubandus-mobilisatsiooniplaane jne.

Allpooljärgnevalt vaatleme üht väikest osakest majanduslikust mobilisatsioonist ja nimelt terve riigi rahva toitlustamist, mis on tihedas seoses põllumajanduse, tööstuse, kaubanduse ja veoga. Seega ühe ala ettevalmistamine sunnib meid ka muid seoses olevaid majanduslikke mobilisatsiooniplaane ette valmistama ja uurima — muidu pole ettevalmistus täielik.

Kas Maailmasõjaks oli ette valmistatud majanduslik mobilisatsioon?

Siin võib öelda, et kindlasti mitte niisugusel määral, nagu seda tähendab see terminoloogia — majanduslik mobilisatsioon. Tõsi, oli tehtud ja ette valmistatud ühes riigis midagi ühest alast, teises teisest, kuid puudus üldine täielik ettevalmistus kõigi sellekohaste erialadega.

Võtame kas või Saksamaa ja vaatame, mida ta oli sel alal teinud. Võime julgesti öelda, et kaunis puudulik oli see ettevalmistustöö. Ta oli tõesti midagi teinud tööstusmobilisatsiooni alal, ka kaubanduse alal oli ta miadgi teinud, kuid see murti liitlaste poolt. Põllumajanduse mobilisatsiooni ja riigi rahva toitlustamise alal polnud ta teinud midagi suuremat ja rahua ajal sel alal tehtud ettevalmistused osutusid koguni vaele. Poliitiline ettevalmistus Saksamaal oli nõrk ja ebasoodus sõja algatusseks.

Venemaal olid sellekohased tööd käimas, kuid üldiselt oli see ettevalmistus igal alal pooleli ja lapsekingades. Iseäranis halvasti oli ette valmistatud tööstusmobilisatsioon.

Prantsusmaal tööstuse mobilisatsiooniplaan puudus täielikult. Selleks polnud prantlased üldse algustki teinud, sellest polnud ühtegi kavakest nende üldmobilisat-

siooniplaanis. Kuid rahva toitlustamisplaani olid nad täpselt ette valmistanud ja ettevalmistatud töö kandis sõjaajal vilja.

Mispärast jättis Saksamaa hooletusse niisuguse tähtsa ala, kui see on rahva toitlustamine? Mispärast ei töötanud Prntsusmaa välja tööstuse mobilisatsioonikavasid? Mõlemad riigid olid kindlal arvamusel, et sõda kestab mõned kuud, jätkub olemasolevatest tagavaradest ja vajalikku jõuab korraldada sõjakorral. Niisugune mõtteviis oli vale ja tasus kurjalt kätte. Ajaloost teame palju näiteid, mida see tähendab, kui sõduritel ja rahval puudub leib.

Teame, mida see tähendab, kui sõduritel puuduvad relvad, ei jätku laskemoona või kui vaenlase poolt lendavad uuttüüpi mürsud ja vaenlase liinile ilmuvad uued relvad. Siis on kõigi üllatus suur, hirm teadmatuse ees on suurem kui see asi väärt. Kõigile tekib küsimus: „Mispärast meil niisuguseid relvi, mürske jne. pole.“ Seda nägime meie ka Venemaal, kus laskemoonast tuli puudus ja ei jätkunud relvi.

Prantslased ütlevad, et terminoloogiat majanduslik mobilisatsioon enne 1914. aastat, s. o. enne Maailmasõda ei tuntud või kui tunti, siis selle terminoloogia mõistet ei võetud nii laialt kui tarvis. Öeldakse: „Selle terminoloogia mõiste õpetas meile möödunud sõda, seda õpetas meile häda, mida meile tunda andis majandusliku mobilisatsiooni puudumine.“

Majandusliku mobilisatsiooni puudumise pahed.

Eespool juba tähendasin, et need read puudutavad peamiselt üht rakukest majanduslikust mobilisatsioonist, s. o. rahvatoitlustamist, mis seoses põllumajanduse, tööstuse, kaubanduse ja veoga. Sõjakorral tuleb riigil toita sõjaväge ja korraldada rahva toitlustamist, s. o. toita naisi, mehi, vanu, haigeid ja lapsi.

Toiduainete tarvis on vaja kasvatada põllul teravilja, juurvilja jne. Teravili on tarvis tööstustes ümbertöötada jahuks ja leivaks. Naerid on tarvis ümbertöötada suhkruks. Puuduvad ained tuleb osta, juurde vedada ja välja jagada.

Lühidalt öeldud — rahva toitlustamise mobilisatsiooniplaan koosneb:

- täpsetest ettevalmistustöödest rahuajal,
- realiseerimisest sõjakorral, kasutades selleks meetoodiliselt ja ökonoomiliselt terve riigi ja rahva sellekohaseid varasid.

Meie teame millisesse ummikusse jooksis Venemaa Maailmasõjas rahva toitlustamisega. Alguses tarvitati liiga palju, lihtsalt raisati toiduaineid. Hiljem polnud puudus niivõrd suur, kuivõrd lonkas transport.

Napoleon kutsus enne Venemaale minekut enda juurde oma intendandi Daru ja ütles talle: „Praegu on Euroopa saatus kaalul, see ripub majandusettevalmistusest ja kõige rohkem toiduainetest; Venemaal võita oleks kerge — see oleks päris lapse-tegu, kui meil oleks leiba; valmistage ette vastavad kavad.“ Daru vastas, et see sõda pole rahvuslik. Ka ei jõutud ette valmistada. Tagajärjed on meil teada.

Saksamaa seisis Maailmasõja algul rahvatoitlustamise alal lahendamata ülesande ees. Tema plaan, võita kiiresti, ebaõnnestus ja seega tuli korraldada toitlustamist sõjakeerises ning ilma plaanita. Kuid see korraldamine ei läinud nii libedasti. Kolmandal sõja-aastal oli Saksamaa toitlustamise mõttes sõja kaotanud, pärast seda oli nälj, häda ja ahastus. Seda nälga mäletavad mitmed põlved tagant-järele. Saksa rahvas tundis sõjakoledusi mitte üksi riindel, vaid igauks enda peal ka seljataga.

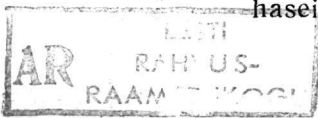
Kus seisis siin viga, et Saksamaa nii suurt nälga kannatas?

Vigu oli siin palju, nimetame allpool mõned:

1. Puudus majanduslik mobilisatsiooniplaan rahvatoitlustamiseks ja kuigi rahuajal olid kogutud mõned statistilised andmed, siis osutusid need realiseerimisel valeks.

Saksamaal oli näiteks rahuajal 7000 põllumajanduse asjatundjat, kes kogusid ja koostasid põllumajanduse statistilisi andmeid ja aruandeid. Kuid realiseerimisel, s. o. sõjakorral, osutusid need andmed valeks. Oli suurendatud viljasaaki 10—15% ja külvipinda oli üles antud rohkem, kui seda oli tegelikult. Sakslased ütlevad, et oleks see veel nõnda kestnud 20 aastat, siis oleks neil olnud külvipinda rohkem, kui on Saksamaal üldse maad.

2. Saksamaa oli kindel kiirele võidule. Siin eksis ta rängasti. Rahuajal yendas Saksamaa $\frac{1}{3}$ toiduainetest sisse. Ta arvas siiski, et rahval on peidetud või salajased tagavarad, isearanis põllupidajatel. Ta uskus statistilisi aruandeid ja võrdles neid veskites jahvatatud viljaaruannetega, kus selgus, et palju vilja oli jäetud

jahvatamata; kuid nagu nägime, olid viljasaagi aruanded ebatäpsed. Sõja algul tõstis ajakirjandus häält ja nõudis, et valed statistilised andmed tehtaks avalikuks. Kuid tuldi arvamusel, et ega Saksamaad ei saa keegi surnuks naljutada. Tegelikult oli inglasterel niisugune plaan olemas (sakslaste andmed). Veel 1914. aasta jõulu ajal riik nähes, et ta mõne kuuga sõda ei lõpeta, saatis kõnelema üle riigi 16 põllumajanduse tootlustusajandjat, kes selletasid, et puudub üldse 10% kalorit, kuid seda saab kokku hoida loomatoidu arvel. Ka need andmed olid ebaõiged.

3. Rahva toitlustamine sündis sõja algul ilma plaanita, oli ületarvitamine. Sama mäletame me hästi ka Venemaal.

Sõja algul söödi samuti kui rahuajal. Sõduritele saadeti väga palju toidupakke järele, kuid kiire kohavahetuse tõttu ei jõudnud need üldse kohale või jõudsid suure hiline misega, mil toiduained olid muutunud juba kõlbmatuks.

4. Ka sõjategevuse ajal puudus toitlustamises plaanikindlus ja kord. Näiteks lükati 1915. aastal ümber Serbia müür. Sakslased lõikasid läbi selle kinnipigistava ringi ja seega pääsesid lähemale Doonau viljasalvedele. Ka siingi puudus neil plaan ja hoolitsev käsi. Palju läks sel rindel kaduma, lihtsalt hävines; sõdurid raiskasid, põllutööriistad purustati, transport lonkas ja töölistest oli puudus.
5. Ebaõige tööstuse ja põllumajanduse ümberkorraldamine. Mida aitab siis korraldamine, kui puudus igal pool? See on sama, kui kellelgi on kuues suur auk, ja lappi pole; võib ju terve kohast lapi lõigata ja vana augu sellega kinni lappida, kuid eks väljalõigatud kohta jää uus auk sisse.

Sakslased nägid, et häda iga päevaga kasvas, tuli midagi ette võtta. Nad arvasid, et loomad tarvitavad väga palju inimestele kõlvulikke toiduaineid. Suhkru-, piirituse- ja õlletööstused tuleksid ümberkorraldada või osa koguni seisma panna. Nagu allpool näeme, tehti siin jällegi suuri vigu:

Läti Vabariigi aastapäeva puhul

18. novembril.

A. Kviesis
Vabariigi president.

a) Suhkrutööstuses.

Rahuajal Saksamaa vedas ligi 50% oma suhkrutoodangust välismaile.

Nüüd anti järgmised korraldused:

- et välismaale veetava suhkru arvel tuleks suhkrut vähem valmistada ja naeriste asemele küllida vili;
- et rahvas rohkem suhkrut sööks;
- et rahvas ja ka sõjavägi valmistaksid rohkem keediseid;
- et toorest, s. o. rafineerimata suhkrut tarvitataks piirituse ja õlle valmistamiseks.

Vaatame nüüd nende korralduste tagajärge.

Teadlased arvasid välja, et üks ha suhkrunaereid annab 22,8 miljonit kalorit, rukist 5,1 milj. kal., nisu 6,5 milj. kal., kartulid 9,6 milj. kal.

Suhkrunaeri-kasvatus nõudis head maaharimist, seega kasvas suhkrunaeri järele

hea vili. Suhkrutööstuse jäänused läksid loomadele, s. t. kus valmistati suhkrut, seal saadi rohkem piima, võid, rasva ja liha. Nende korralduste tagajärjel tuli suhkrust varsti puudus.

1916. aastal võttis riik suhkrujagamise enda kätte. See ei aidanud. Võeti sahariin tarvitusele ja suhkrut anti ainult haigetele. Söögimajades anti suhkru asemele lahutatud sahariinivedeliku pudel ette. Suhkru rafineerimiseks puudus süsi, anti välja toorest suhkrut. Kõik endised korraldused muudeti ja anti uued eelmistele vastupidised korraldused. Hilja tuldi arusaamisele, kuivõrd valesti oli suhkrutööstusega talitatud. Enne suured ülejäägid, pärast puudujääk. Oleks seda teisiti korraldatud, oleks suhkrut jätkunud. Lõpptagajärg — suured pettumused, vastupidised korraldused ning suured arusaamatused.

b) Õlletööstuses.

Saksamaal läks rahuajal õlle valmistamiseks nii palju teravilja, et oma tervet rahvast oleks võinud varustada leivaga kolm kuud. Rahuajal jõid sakslased palju õlut — 80 liitrit inimese kohta aastas. Baieris koguni 235 liitrit. Kui naised, haiged ja lapsed välja arvata, siis kujuneb joodud õllehulk mehe peale väga suureks. Baierlased ütlesid: „õlu on vedel leib“.

Riik ei tähtnud võtta rahvalt seda meeletutõstvat jooki korraga. Ta tegi seda vähehaaval. Õlu muutus järk-järgult lahjemaks. Vähendati otrade hulka 60%, 50%, 20%, 10%. Lõpuks mindi ersatside, s. o. aseainete peale üle.

Baierlased olid nõus leivanormi vähendada, kuid mitte õlleotrade normi. Lõpuks tuli veel süte ja vase puudus, sellepärast vähendati õllefabrikuid ja vaskosad läksid sõjatööstusse.

d) Piiritustööstuses.

Saksamaa käskis sõja algul piiritust vähem põletada 60%. Ta jättis arvesse võtmata piirituse vajadust tehniliseks otstarbeks, milleks, nagu hiljem selgus, läks 77%. Seismapandud piiritusvabrikud hakkasid kartuleid kuivatama. Vabrikute siseseaded müüdi ära ja vabrikud tehti ümber, arvati, et neid enam tarvis ei lähe.

1915. aastal tuli juba piiritusest puudus. Sõduritele vähendati norme ja eraisikutele keelati piirituse andmine.

Kästi piirituse toodangut suurendada. Veel enam kästi ajada suhkrunaeristest ja toorest suhkrust piiritust, kuid vabrikud

olid lõhutud, ümber tehtud ja puudujääk kasvas.

1916. aastal võttis riik piirituse korraldamise enda kätte, kuid see asja palju ei parandanud. Terve sõjaaeg kannatati piirituse puuduse all.

Siin süüdistatakse jällegi plaanipuudumist, ekslikkude korralduste andjaid ja mitteettenägelikkust.

Ka prantslased olid piirituse tarvitamiskavaga palju eksinud. Oma mobilisatsiooniplaanis nägid nad sõjakorras ette 500 hektoliitrit päevas, kuid tegelik tarvidus oli kuni 7000 hektoliitrit päevas.

e) Loomade kasvatamise ümberkorraldamises.

Saksamaal kasvas lihatarvidus 1897. a. kuni 1912. a. 16 kg — 56 kg-le inimese kohta aastas. Sõja algul kasvas lihatarvidus veelgi.

Aga sakslased arvasid, et loomi, eeskätt sigu, tuleb vähendada. Nad arvutasid välja, et 10.000.000 siga tarvitavad sama palju kartuleid kui 64.000.000 inimest ja sama palju teri kui 20.000.000 inimest.

Tehti korraldus loomade ja sigade vähendamiseks. 1915. aasta algul kästi sigu tappa ühekorraga 12.000.000 tükki. Seda nimetati hiljem sigade *Bartholomäose ööks*.

Kirjutati ajakirjades, et kui meil poleks sigu, siis poleks meil nälga; juudid ei söö sellepärast sealihaga, et läheb väga kalliks jne.

Keelati luksushobustele teravilja andmine.

Piirati loomadele teravilja andmist.

Keelati sigadele teravilja andmine. 1916. a. keelati loomadele kartulite söötmine.

Unustati, et kariloomad ja sead muudavad paremini inimestele mittedöödavad ained lihaks, piimaks, võiks ja rasvaks. Selleks kõlbavad väga hästi ka köögi- ja muud jäänused. Ka sõnnikut on tarvis, ilma milleta järgmine viljasaak väheneb.

Niisuguste korralduste tagajärjed andsid endid varsti tunda.

Loomad kadusid turult, sealihaga müüdi hõlma alt.

Nüüd määrati kindlad lihhinnad, keelati noorte sigade tapmine, makseti raskeimatest sigadest suuremat hinda. Keelati omanikul seatapmine. Riik võttis liha-probleemi lahendamise enda kätte ja sündis nn. riigi lihakorraldusamet. Kuid kõik need abinõud asja ei parandanud. Asi läks niikaugele, et inimestele sai anda kõigest 8 gr. liha päevas.

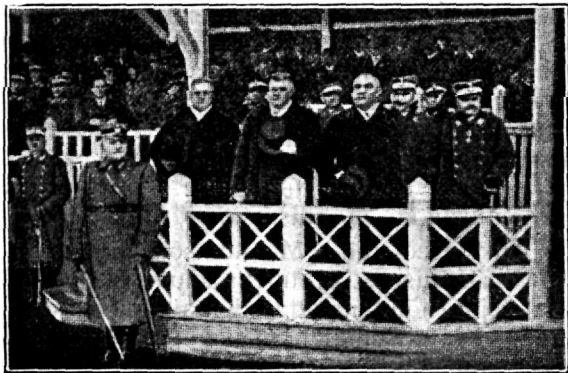
LÄTI KAITSEVÄE JA KARUTAPJA-ORDENI JUUBELIPIDUSTUSED.

11. november on meie liitriigi kaitseväge suurpäevaks. Sel päeval läti kaitseväge pühitseb oma aastapäeva ja Karutapja-ordeni asutamispäeva. 11. november on ühtlasi läti rahvuspüha ja isamaaliste tunnete suurejooneline väljenduse päev. Üle kogu riigi sel päeval kogunevad Karutapja-ordeni kavalerid kohalike väeosade juurde, et ühiselt tuletada meelde Vabadussõja raskest ajajärku ja löödud lahinguid. Kirikutes peetakse tänujumalateenistusi kaitseväge võitude puhul ja mälestatakse langenud kangelasi.

Käesoleval aastal, mis on ühtlasi kaitseväge 15. aastapäevaks, möödusid pidustused eriti suurejooneliselt. Pidustuste heale kordaminekule aitas suuresti kaasa viimase poolaasta jooksul kõikjal lõkkele löönud patriotism.

Paraade ja aktusi peeti kõigis garnisonides, kuid pidustuste keskpunktiks osutus siiski paraad Riia Ühenduse väljal ja pidulik eine ohvitseride keskkasiinos. Viimast võttis osa riigipresident, valitsuseliikmed, kõrgemad kaitsevägejuhid, seltskonna- ja riigitegelasi ja üle 400 Karutapja-ordeni kavaleri.

Oma kõnes president Kviesis tähendas, et 11. november 1919 tõi Läti vabadusvõitluse otsustava pöörde, ning seepärast see päev ongi kuulutatud kaitseväge pühaks.

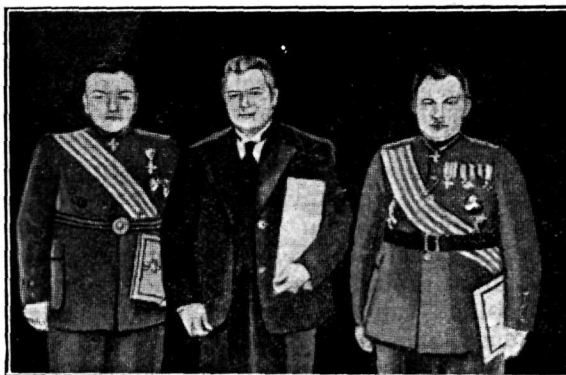

Auküüalised kaitseväge paraadil.

Tähtsate pidustuste puhul Karutapjate-ordeni nõukogu valis oma auliikmeteks peaminister Ulmanise ja kindral Berkis'e, kellele anti pidulikult üle vastavad diplomid. Kindral Balodis oli auliikmeks juba varemalt. Riia linnavalitsus, pidulikult koosolekul, arvesse võttes Riia vabastamise tähtsust 15 aasta eest, nimetas Daugavmali tänava ümber 11. novembri puistes.

Langenud kangelasi austati rongikäiguga Vendade kalmistule, millest võttis osa riigipresident, peaminister, kaitseminister ja rohkel arvul kõrgemaid riigi- ja kaitsevägejuhte. Karutapja-ordeni nõukogu pärja ühiskalmistule aseatas riigipresident.

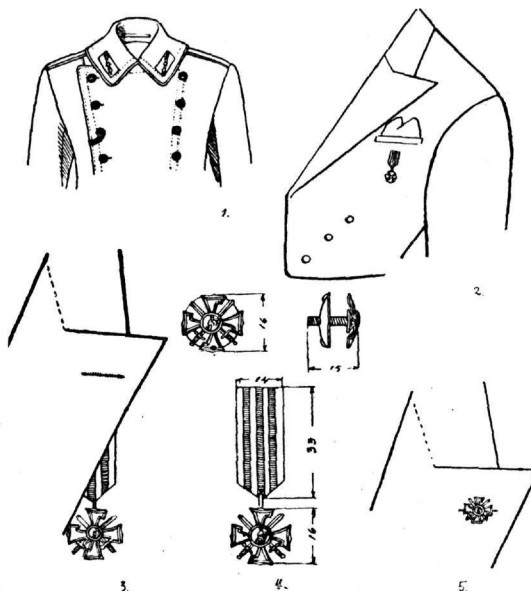
Läti kaitseministri käsukirjaga 9. nov. s. a. on avaldatud reeglid Karutapjate-aumärgi kand-

Karutapja-ordeni kavalerid: Peaminister K. Ulmanis, Kaitseminister kindral J. Balodis ja kindral K. Berkis.

mise kohta erariietuse juures. Nende põhjal kantakse aumärki normaalses või vähendatud suuruses pidustustel, millest võtab osa vabariigi president, pidulikel koosviibimistel ja teistel võrdsetel juhtudel. Samuti on lubatud kanda ristit vähendatud kujul kuuel; palitul kantakse ainult aumärgi linti.

Sama käsukirjaga määratakse ka kindlaks aumärgi kandmise kord kaitseväge riietuse juures.

1. Aumärgi linti asetus palitul.
2. Aumärk vähendatud kujul eraülikonnal.
3. III järgu aumärk kuuel kantuna.
4. Aumärk vähendatud kujul.
5. Rist vähendatud kujul eraülikonnal.

6. Toitlustamise ebaotstarbekohane korraldamine.

Sõja algul ei pandud maksma kindlat korda.

Rahvas oli kuulnud midagi inglaste näljutamiskavast, see tekitas paanika ja toiduained kadusid nagu maa alla. Väljanäljutamise tondi kartusel oli linnadel toitlustamisprobleemi korraldamine üks raskemaid ülesandeid.

Ajalehtedes ja ka valitsuses tehti kihutustööd, et terve rahvas tuleks panna ühiskatlale toidule nagu sõjavägi. Kaitsevähid ei nõustunud selle arvamusega. Sellega arvati rahuldada sotsialistide nõudeid, kes polnud rahul teadmise, et see võib rohkem süüa, kellel suurem rahakott. Arvati teha sääste toiduainetes, küttes jne. Ehitati suured keskköögid, mis võimaldasid toitlustada miljoneid inimesi korraga. Tehti katset sunniviisil tervet rahvast panna ühiskatlast sööma.

Vaevalt oli mõnes linnas niisugune ühitoitlustamine sisse seatud, kui samad ajakirjanikud, kes seda enne pooldasid, väitsid vastupidist (sest ajakirjanikud sõid ise nüüd ka ühiskatlast): toit on halb, mitte tervishoiuõuetele vastav, mittesöödav, väga ühesugune, puudub vaheldus, osa toitu tuleb ära heita (kapsajuurika tüki) jne. Ühisköövide juhid püüdsid kõik teha, mis vähegi võimalik, et toit oleks mitmekesine, kuid see nurisemisele lõppu ei toonud.

Nüüd tuldi selgusele, et tervet rahvast sõjaväekorra järgi toita pole võimalik.

Kõik niisugused korraldused ja sisse-seaded maksid palju raha, viitsid aega ja nälg kasvas. Ei aidanud siis enam kaardisüsteem, ei mitmesugused riigi poolt loodud keskvalitsused. Nende ustele kirjutati öösi: teie mõistate töötada, aga mitte organiseerida. Nisust võeti 1914. a. 30% kliisid välja, hiljem kõigest 4%. Leivale segati sisse kaera-, odra-, herne- ja oajahu, kartuleid, porgandeid ja naereid. Lõpuks saadi anda ikkagi ainult 100 gr jahu inimesele päevas. Ilmusid kõiksugu ersatsid. Võid valmistati aiaviljast, kus oli üle 90% vett, liha tehti taimedest.

Inimesed sõid puudelt toored viljad ära. Ametlikkude toiduainete väljaandmispunktid ees kasvasid sabad; juba õhtul mindi sappa selleks, et järgmisel päeval saada mõned grammid liha.

Ilmusid kotimehed, kes mööda maad ümber käisid, aineid ostsid ja neid linnades hõlma alt müütasid. Õpetajaid ja preestreid sunniti kantslist kõnelema ja kihutus-

tööd tegema, et inimesed vähem sööksid, ja iseäranis leiba ja liha vähem sööksid. Sama kihutustööd pidid lapsed tegema. Liiakasuvõtjaid ja neid, kes oma tagavarsid ametivõimudele ei teatanud, karistati väga rängalt. See siiski ei aidanud ja igapäev püüdis sala-toiduainetekaupmeheks hakata.

Majandusliku mobilisatsiooni ettevalmistamine praegu.

Sõjas võidab tavaliselt see, kes hoiab algatuse enda käes ja algatust võib saada kätte: alalise luure, ootamatu pealetungi ja uuttüüpi relvadega.

Kas pole need nõuded tihedalt seotud majandusliku mobilisatsiooniga?

Tarvis alati teada ette, mida teeb naaber ja mida ta teha kavatses, selleks peab toimetama vaenlase ja naabermaades alalist luuret.

Ootamatu pealetung nõuab vägede kiiret ümberpaigutamist, selleks tarvis valmistada ette transportala.

Uusi relvi saame meie ainult hästi ettevalmistatud tööstusmobilisatsiooni tõttu.

Maailmasõda andis selleks palju õpi-seid ja nüüd töötab iga riik saladuskatte all oma majandusliku mobilisatsiooni kallal. Mitte ükski nüüd ei valmistata ette niisuguseid kavasid, seda on ka tehtud enne Kristuse sündimist. Nii näiteks valmistas 480. a. e. Kristust Pärsia kuningas 4 aastat ette majanduslikku mobilisatsiooni.

Sakslased tulid Maailmasõja lõpul sellele arvamusele, et tuleks luua juba rahuajal teine nõndanimetatud majanduskindralstaap, kes siis majandusliku mobilisatsiooni ette valmistaks — võibolla, et neil mõni sellesarnane praegu teotsebki.

Neil on meeles valusad Maailmasõja haavad ja nad saavad neid unustada ainult töötades selle kasuks, et niisugune viletsus ei korduks.

Sakslased ütlesid juba Maailmasõja lõpul: „Si vis pacem, para bellum“. Seda just toonitades majandusliku ettevalmistamise kohta, selleks nad tahtsidki luua riigi majanduskindralstaabi. See laseb oletada, et Saksamaa kõigest keelust, rahulepingust ja järelvalvest hoolimata kavakindlalt töötab oma majandusliku mobilisatsiooni kallal.

Mõni aasta tagasi ostis Saksamaa maailmaturgudelt nii palju wolframi, kui ta vähegi sai, paigutades selle alla suure summa raha. Prantsusmaa oli selle üle ärevil, sest wolframi tarvitatakse suurtükiraudade val-

mistamiseks. On kindel, et Saksamaa asjata oma kapitali selle mineraali alla ei paigutanud.

Aga mida teeb meie naaber Venemaa? Igal pool loeme ta suurtest edusammudest tööstuse ja tehnika alal. Ameerika tunneb juba praegu hirmu Venemaa viljasaagi kasvu üle.

Ja mida teeb Prantsusmaa? Kas ta võib veel seda endale lubada, kus poolteise kuu pärast laskemoon lõpeb? Ei. Prantsusmaa arvab, et tulevikus võidab see, kes tulevikusõjas kõige kiiremini sõja algul oma tööstustes midagi valmistab ja vaenlasele vastu paiskab ning sellega vaenlast üllatab ja õotamatusest tarduma või paanikasse paneb; selleks peab sõja alguseks riigi tööstus- ja terve majanduslik mobilisatsioon nõnda olema välja töötatud, et üksainukene salaelektrisäde selle mehhanismi käima paneks.

Prantsusmaa toonitab, et ta on rahuarbastaja maa, kuid ta ei soovi enda hävitamist ja sellepärast peab ta tööstusmajandusliku mobilisatsiooni nii ette valmistama, et see töötaks kiiremini kui vaenlase oma, kes teda soovib rünnata.

Kas on olnud ka niisuguseid riike, kes ilma majandusliku mobilisatsiooni ettevalmistamiseta pidid sõda pidama? Neid on,

ja üks nende seast on meie kodumaa, kel polnud selle ettevalmistamiseks aega ega võimalusi.

Meie kodumaa on läbi teinud peale Maailmasõja veel Vabadussõja. Ta on, au meie juhtidele, Vabadussõja võitnud ilma majandusliku mobilisatsiooni ettevalmistuseta, sealjuures on võidetud hästi relvastatud ja valitud meestest koosnev landesväär, on võidetud mitmekordselt meist suurem sõjavägi — venelased. Seega on Vabadussõda meile andnud õpiseid, on andnud meile kogemusi ja tulevikuks julgust, lootust ning usku.

Huvitav oleks jälgida mõnda majandusliku mobilisatsiooni-ala niisuguses riigis, kus see oli hästi ette valmistatud. Samuti oleks huvitav pilku heita majandusliku mobilisatsiooni tööde organiseerimisele, kuid sellest mõni teine kord.

Kasutatud allikaid:

1. Die Deutsche Kriegsernährungswirtschaft — Prof. dr. Skalveit.
2. Mobilisation industrielle — Lieutenant-colonel Reboul.
3. Le Ravetonnement National — J. Audibert, contrôleur général de l'Armée.
4. L'économie alimentaire de guerre Allemagne — Lapointe, Intendant Militaire de 1-re classe.
5. Wissen und Wehr nr. 1 — 1933.

Eellaskmine ruutvõrgu abil granaadiga.

Kapten A. Nõmm.

Meie suurtükiväe laskeeeskirjas (Sv. E. V) käsitletakse ruutvõrgu abil eellaskmist õige kokkusurutult §§ 184 ja 185, kuna üksikuid viipeid on veel §§ 175 ja 208. Tegelikus elus kasutatakse ruutvõrku sageli, sest see on õige lihtis eellaskmise viis ja sellega saavutatakse võrdlemisi häid tagajärgi. Selle laskeviisi kasutamisel on esile kerkinud rida küsimusi, millele laskeeeskiri ei anna otsest vastust. Seepärast vaatleme alljärgnevas veidi üksikasjalisemalt eellaskmist ruutvõrgu abil granaadiga ja selgitame selle laskeviisi mõningaid põhimõtteid ja peensusi. Eellaskmist ruutvõrgu abil šrapnelliga vaatleme teinekord.

Ruutvõrgu abil teostatakse eellaskmist siis, kui vaatluse topograafiline ettevalmistus pole täpne, s. o. kui laskmise aluks pole lõpetatud topograafilist ettevalmistust või kui seda üldse ei tehta. Seda seepärast, et tulejuhil pole vaja teada vaatluspunktide,

tulepositsiooni ja märgi täpseid koordinaate. Lähtelaskeandmete määramiseks on vaja teada vaid tulepositsiooni ja märgi asukohad.

Ruutvõrgu kasutamisel on vaja 2 vaatluspunkti ja nende vaheline side peab töötama korralikult. Mõnikord tekitab raskusi märgi kättejohatamine külgvaatlejale, sest mõlema vaatluspunkti käärpikksilmad tuleb suunata ühte punkti, mille suhtes mõõdetakse lõhkemiste kallangud. Laskeeeskiri ütleb, et vaatluspunktid võivad laskesuuna suhtes asuda kus tahes. Seejuures omab tähtsuse vaid nende kaugus üksteisest rinnetpidi, s. o. vaatlusbaasi pikkus, sest sellest oleneb lõhkemiste sälkimise täpsus. Sideloomise ja -alalhoiu mõttes oleks soovitatav, et vaatlusbaas oleks võimalikult lühem. Lühikese baasi kasutamisel vaatlusjooned lõikuvad aga terava nurga all ning annavad väikese täpsuse. Seepärast välisriikide eeskirjades

on nõudeks, et vaatlusbaasi pikkus peab olema vähemalt $\frac{1}{4}$ vaatluskaugusest, s. o. kui vaatluskaugus on 2000 m, siis baas on 500 m ja vaatlusjooned lõikuvad umbes 15° nurga all. Eestoodud asjaolud piiravad teatud määral ruutvõrgu kasutamist, eriti suure liikuvusega manööversõjas ja positsiooni sisemuses peetavais lahinguis.

Ruutvõrgu valmistamise ja eellaskmise käigu põhimõtted on väga hästi kirjeldatud laskeeskirjas. Seepärast seda siin kordama ei hakka, lisame vaid juurde mõningaid peensusi.

Ruutvõrgu valmistamisel paljud tulejuhid kirjutavad nurkjaotised mitte ruutvõrgu servadele, vaid keskele vaatlusjoonte juurde, sest siis teostub lõhkemiste kandmine ruutvõrgule kiiremini. Suurema eraldatavuse saavutamiseks tõmmatakse iga 50 tuh. tagant horisontaal- ja vertikaaljooned. Laskmistel nähtub, et üks tulejuht kirjutab vaatlusandmed ja tehtavad parandused ruutvõrgu alumisele äärelle, teine — ülemisele äärelle, kolmas — külgedele jne., kusjuures see teostub nähtavasti kaunis juhuslikult. Suurema töökiiruse saavutamiseks, eriti siis, kui pole laskeallohvitseri, ja laskejuhatajale kontrollimise hõlbustamiseks on soovitatav määrata neile kindel koht ja ruutvõrgu valmistamisel teha sinna vastav tabelikujuline ruudustik. Näib, et sobivaim koht selleks on ruutvõrgu ülemine parempoolne nurk.

Sv. E. V § 185 järgi ruutvõrgu abil lastakse 3 lasku, kusjuures:

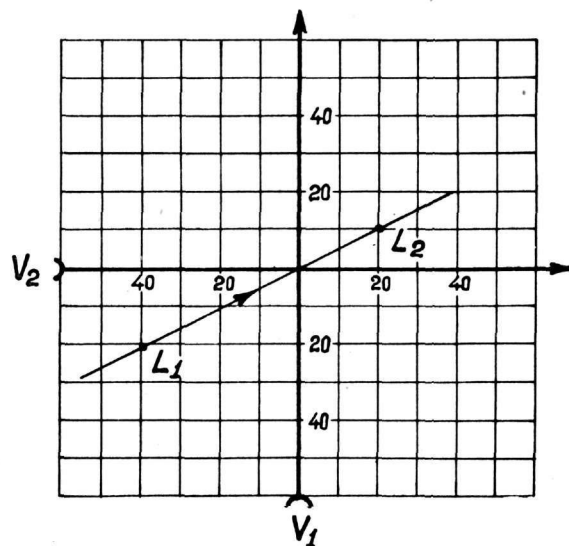
- 1. lask antakse laskeettevalmistusel saadud seadetele;
- 2. lask — 1. lasu suunaseadel, kuid 4 kahvli võrra muudetud tõstel;
- 3. lask — 20, 30 või 40 tuh. võrra muudetud suunaseadel ja 2. lasu tõstel.

Need 3 lasku on vajalikud selleks, et saada ruutvõrgul kauguse- ja suunamõõtkava, mille põhjal tehakse seadete parandused nii, et kui ei oleks hajumust, neljas mürsk peaks lõhkema märgis.

Laskmistel esineb erijuhtusid, kus on kasulik loobuda eeltoodud laskude järjekorrast või mõni lask-laskmata jätta. Seda seepärast, et eeskirjas on raske lahendada kõiki erijuhtusid. Vaatleme neid juhtusid lähemalt.

Juhul, kui pärast 2. lasku selgub, et laskesuund on õige (1. ja 2. lõhkemist ühendav sirgjoon läheb läbi märgist või õige lähedalt sellest), pole mõtet lasta ruutvõrgu viisil kolmandat lasku, vaid asuda otsekohe kauguseellaskmist teostama ühekülgse vaatlusega. Seda seepärast, et laskeeskirja kohaselt ruutvõrgu abil leitakse vaid õige las-

kesuund. Näiteks (vt. joon. 1) 76 v. täislaenguga kvadr. 4—10 laskmisel saadi vaatlused: V_1 — vas. 0—40 ja V_2 — par. 0—20. Teine lask lasti kvadr. 5—00, kusjuures vaatlused olid V_1 — par. 0—20 ja V_2 — vas. 0—10. Seega laskesuund läbib märki ja tulejuht annab 3. lasu käsklustena: „Kvadrant 4—40, tuld! Külgvaatluspunkt — lõpeta vaatlemine!“ Toimides selliselt tulejuht säästab 1 mürsu ja 1—2 min. võrra eellaskmise kestust.

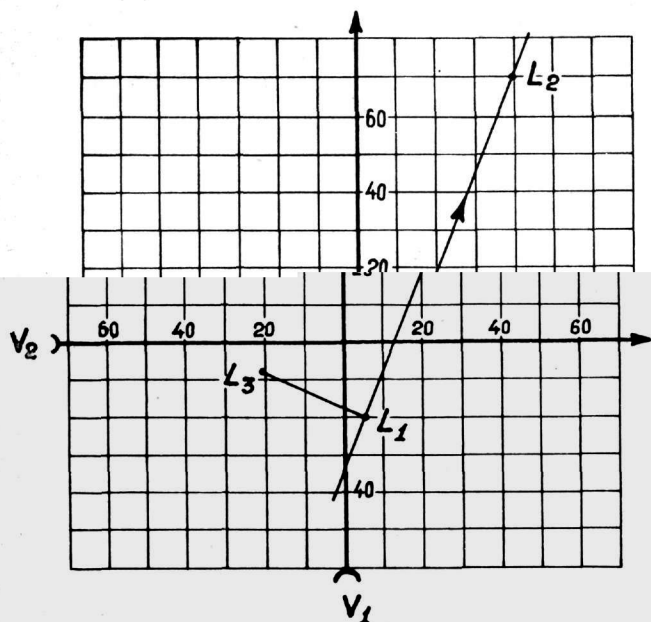
Joon. 1.

Juhul, kui mõlema vaatleja vaatlusandmed 1. või 2. lõhkemise kohta on 0—01 või 0—02, s. o. lendjoon asub märgi lähedal, siis tuleb ka otsekohe asuda kauguseellaskmisele ühekülgse vaatlusega.

Kui selgub, et 1. lask oli märgile hoopis lähemal kui 2. lask (vt. joon. 2), lastakse 3. lask vastavalt muudetud nurgamõõtjaseadega, kuid 1. lasu tõtseadega. Seejuures kaugusmõõtkava saadakse 1. ja 2. lõhkemisest, kuna suunamõõtkava 1. ja 3. lõhkemisest.

Ruutvõrguga laskmisel saavutatakse suurim täpsus siis, kui 3 lõhkemist haaravad märki. Seepärast juhul, kui selgub, et läheteandmetes on jäme viga suunas või kauguses, tulejuht peaks tegema vastava paranduse ja mõõtkavade ehitamisel mitte arvestama jämeda veaga lastud lasku.

Kui isikliku vaatluse või vaatlejatelt saadud vaatlusandmete järgi selgub, et 1. lasu kaugus on hea ning tekib kahtlus, kas suurendada või vähendada tõstet, siis on kasulik lasta 2. lask endisel tõstel, kuid 20, 30 või 40 tuh. võrra muudetud suuna-

Joon. 2.

seadel ning alul leida suunamõõtkava. Seejuures juhul, kui mõlemad vaatlejad teatasid, et löhkemine oli paremal, tuleb suunda muuta vasakule ja vastupidi. Sel juhul 3. lask lastakse 2. lasu suunaseadel, kuid muudetud tõstel.

Laskeeeskirja järgi ruutvõrgu abil teostatakse ainult suuna eellaskmist ja pärast seda jätkatakse kauguseellaskmist ühest vaatluspunktist. Seejuures eeskirjas ei ole otseselt öeldud, kas see peab teostuma haarava eellaskmise või läpse eellaskmise põhimõtteil. Sv. E. V § 185 ütleb, et kauguseellaskmine teostatakse § 164 kohaselt. Viimane aga juhib §§ 141–147 juurde, kusjuures §§ 141–143 käsitlevad haaravat kauguseellaskmist ja §§ 144–147 — täpselt eellaskmist. Seega eeskiri lubab kasutada mõlemat ja ühe või teise viisi valimine oleneb märgi iseloomust. Näib, et lahingus teostatakse eellaskmist granaadiga ruutvõrgu abil sagedamini väikese pindalaga püsivatele märkidele. See selgub ka suurtükiväe inspektorilt väljaantud laskeharjutuste teostamise juhendist, kus patare'i lahingulaskmiste kavas harjutuse nr. 10 õppeülesandeks on leida katsetöste ja harjutus nr. 11 teostamisel lastakse ka üks 6-lasuline seeria parandustuld.

Laskmise teostamisel on põhinõudeiks kiirus ja täpsus. Suurima kiiruse, s. o. võimalikult väiksema tulejuhi töötempo (keskmine aeg ühe lasu paranduste arvutamiseks ja järgneva lasu käskluste andmiseks) saa-

vutamisel omab olulise tähtsuse töö järjekord. Kõik toimingud tuleb teostada kindlas, näilikpolügoonil või laskelaul hästi kätte drillitud järjekorras, sest laskmiste kogemustest selgub, et improviseerimisega ja kobamisega ei saavutata head tempot. Võttes arvesse, et paljudel ohvitseridel seni puudub kindel tööjärjekord ruutvõrgu abil laskmisel ja et selle kohta pole avalikult suudetud vähetatud jonn süin ühe variandi. Selle tööjärjekorra kasutamisel saavutati tänava väga häid tagajärgi — tulejuhi töötempo oli 12 sek.

Saanud tuleülesande ja otsustanud teha eellaskmist ruutvõrgu abil, tulejuht teotseb alljärgnevalt:

1. Juhatab vaatlejatele kätte märgi ja punkti, millele suunata vaatlusabinõud. Laskmistel on esinenud juhtusid, et külgvaatluspunkti vaatleja ei näe märki, milletõttu antud märgi tulistamiseks tuleb valida uus eellaskeviis. Ka on vaja märki pidevalt vaadelda. Seepärast esmajärjekorras tuleks vaatlejatele märk kätte juhatada ja alles pärast seda asuda lähelaskeandmete valmistamisele.
2. Valmistab lähtelaskeandmed ja annab 1. lasu käsklused.
3. Saanud tulepositsioonilt teate „tuli oli“, kontrollib, et telefonist andis selle külgvaatluspunkti.
4. Saanud vaatlejatelt vaatlused (laskeallohvitser kirjutab nad üles), määrab silma järgi umbkaudse löhkemise asukoha ja annab 2. lasu käsklused.
5. Vaheajal, 2. lasu käskluste andmisest kuni 2. lasu vaatlusandmete saamiseni, kirjutab vaatlusandmed ruutvõrgule ja kannab 1. löhkemise täpselt ruutvõrgule. Saanud tulepositsioonilt teate „tuli oli“, kontrollib selle edasiandmist külgvaatlejale.
6. Saanud vaatlejatelt 2. lasu vaatlusandmed, kannab löhkemise asukoha ruutvõrgule, ühendab mõttes L_1 ja L_2 asukohad (mitte ühendades neid sirgjoonega) ja annab 3. lasu käsklused.
7. Vaheajal, 2. lasu käskluste andmisest kuni 3. lasu vaatlusandmete saamiseni, tõmbab läbi L_1 ja L_2 sirgjoone ja jaotades selle 4 ossa, määrab kaugusemõõtkava. Eksituste vältimiseks märgib L_1 ja L_2 läbistaval sirgjoonel noolega laskesuuna. Saanud tulepositsioonilt teate „tuli oli“, kontrollib selle edasiandmist.
8. Saanud vaatlejatelt 3. lasu vaatlusandmed, kannab löhkemise ruutvõr-

gule, lõmbab puuduvad sirgjooned, arvutab suuna- ja tõsteparanduse ja annab järgmise lasu käsklused. Pärast seda külgvaatluspunktil lõpetada lõhkemiste vaatlemine.

9. Jätkab kauguseellaskmist ühekülge vaatlusega, leiab katsetõste või nõutava haarde ja läheb üle parandus- või turmtulele.

Eespooltoodud erijuhtudel muutub vastavalt ka tööjärjekord.

Vaatamata sellele, et vaatlejad mõõdavad sisse esimesed kolm lõhkemist, tulejuht peab ka ise neid lõhkemisi

vaatlema ning kontrollima vaatlejat. Ühtlasi ta saab sellega ettekujutuse laskesuunast ja nähes lõhkemise asukohta, ta võib järgneva 2. või 3. lasu käsklused anda otsekohe oma isikliku vaatluse järgi, ootamata vaatlejate vaatlusandmeid. Tulejuht teeb seda parema töötempo saavutamiseks, lühendades sellega ühtlasi ka eellaskmise kestust.

Kasutades ruutvõrgu abil laskmisel eespooltoodud peensusi ja tööjärjekorda, tulejuhil võimaldub saavutada suuremat töökiirust ning täita tuleülesanne kiiremini ja edukamalt.

Kuidas venelased kasutavad tankette lahingus.*)

Major J. Tomson.

5. Tanketid jälitamisel.

Tankettide võime liikuda väljaspool teid võrdlemisi suure kiirusega loob eeltingimused nende kasutamiseks vastase taanduvate osade jälitamisel kas iseseisvalt või koos teiste väeliikidega.

Tankettide tegevuskava koostamisel arvestatakse seda, kuivõrd vastase taandumismanööver on ette valmistatud ning organiseeritud, kuivõrd lahinguvõimelised on tema järelväed, milline on vastase moraal jne. Igal juhtumil on tankettide peamiseks kallaletungiobjektideks vastase taanduvad kolonnid, juhtimiskeskused ja voorid. Andes lühikesi lööke vastase tiivalde või seljataha, tanketid peavad segi paiskama tema kolonnid ning voorid, püüdes ära lõigata nende taandumisteid.

Soodsal maastikul tanketid teostavad ka taanduvate osade paralleelset jälitamist, katsudes vastasest ette jõuda teesõlmede, ülekäikude ja kitsustikkude vallutamisel ning visates teda kas rindelt jälitavate väeosade löökide ette või rasketiläbistatavale maastikule.

Juhtumil, kui jälitajat ennast võivad ähvardada vastase tiivalöögid, tanketid jälitavad vastast rindelt, teotesdes kas iseseisvalt, koos jala- ja ratsaväega või motomehhaniseeritud väeüksuste koosseisus; niisugune jälitamine otsesuunas (rindelt) võib leida aset näiteks kui tanketid visatakse vastase rindes tekkinud kitsasse lõhesse.

Laskuridiviisile juurdeantud tanketigrupi, mille suurus võib ulatuda tanketikompanist kuni tanketipataljonini, tegevuse kohta leiame N. Puhhov'i raamatust „Tankettide lahinguteenistus“ (1934) järgmised andmed. Koos ülesandega tanketigrupi ülemale teatakse: vastase taandumise suund, jõudude suurus ja koosseis, milliste oma osadega pidada sidet, kuhu saata teateid, missuguse jooneni või kui kaua jälitada vastast ja kuhu koonduda pärast ülesande täitmist.

Saanud ülesande, grupiülem saadab eeskätt välja piilkonnad vastase arvatavate taandumissuundade sihis ülesandega leida tema peajõud ja selgitada maastiku läbi-pääsetälvust löögiandmiseks taanduvatele kolonnidele või nende paralleelseks jälitamiseks, liikudes grupi peajõududega piilkondade järele. Lähenedes vastase kolonnidele teostatakse maksimaalse kiirusega, olenevalt maastikust kas kolonnis või hajutatult, kuid ikkagi nii, et oleks tagatud kiire üleminek lahingukorda ja rünnaku ootamatus. Avastanud vastase kolonni, tanketigrupp ründab teda kohas, milline on kõige soodsam tankettidele hargnemiseks, või jälitab teda paralleelselt teed mööda.

Kui maastik ei võimalda vastase pika kolonni ründamist kogu tanketigrupiga ühes suunas, siis on ette nähtud kolonni üksikute osade rünnak tanketigrupi allüksuste poolt; näiteks üks tanketikompani või rühm ründab vastase kolonni pead, teine kolonni keskkohta jne. Pärast rünnakut tanketigrupp seab end koonduspunktis jälle

*) Vt. „Sõdur“ nr. 43 ja 44 s. a.

korda, et üuesti rünnata vastase osi, millised vahepeal ilmunud silmapiirile.

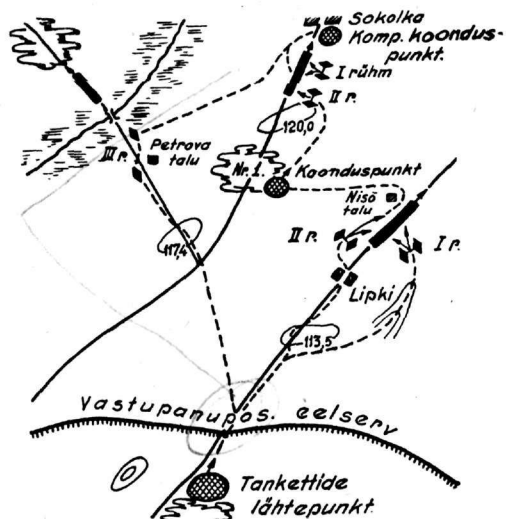
Paralleelsel jälitamisel tanketigrupp liigub kiiresti selleks valitud rajooni (teeristile, kitsustikule jne.), kus oma rünnakutega sulgeb vastase kolonnidele tee edaspidiseks taandumiseks.

Sõjaajakirjanduses juhitakse tähelepanu, et tankettide jälitamine metsasel või murdmaastikul, mis rikas varjetest, ei anna tagajärgi, sest mets, võsa, orud jne. on headeks varjeteks vastasele; tanketid on ohtlikud vastase taanduvatele kolonnidele eeskätt siis kui viimastel tuleb läbistada päeval lagedaid alasid.

Tanketikompani tegevust jälitamisel rindelt aitab selgitada alljärgnev näide „Krasnaja Zvezda'st“ (1932. a. Nr. 137):

Kaitsele asunud punaste löögigrupi jõuline vastulöök vastupanupositsiooni eelserva ette sundis vastast loobuma pealetungi jätkamisest ning taanduma (vt. joon. 3). Punaste jalavägi jälitas vastast ainult tulle.

Tanketid jälitamisel.

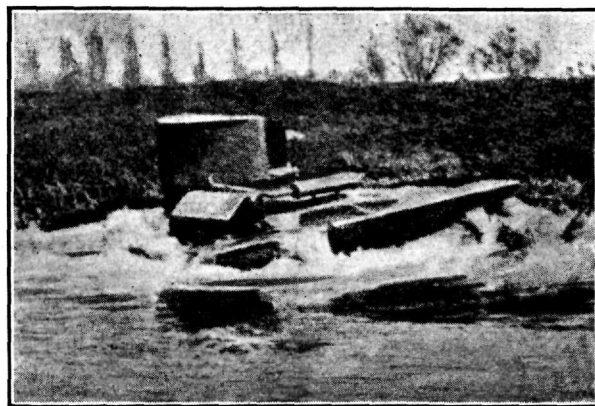

Joon. 3.

Tanketikompani ülem, saanud käsu „segi paisata vastase taanduvad kolonnid“, otsustas pärast olukorra hinnangut jälitada kahe tanketirühmaga neid vastase kolonne, millised taanduvad kaht rööbasjoones teed mööda kirde poole ja ühe tanketirühmaga — loodesse taanduvat vähemat vastase kolonni.

Kokkukutsutud rühmülidele kompani-ülem andis järgneva käsu: „I ja II tanketirühmal järgida mind teed mööda kõrg.

113,5, Lipki k. ja Nisõ t. suunas. Jõudnud 700—800 m kaugusele vastasest, rühmadel rünnata vastast: I rühmal haaramisega paremalt, II rühmal — vasakult.

Vickers Carden-Loydi uus ujuv tank.

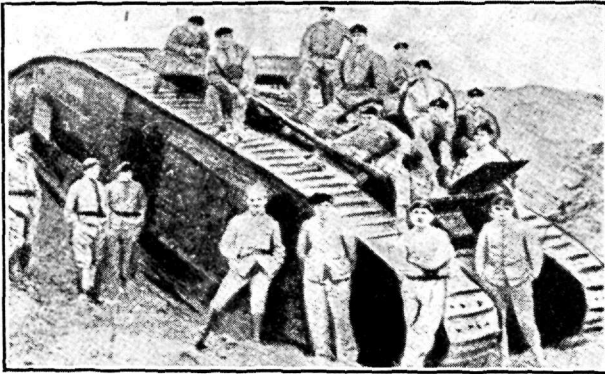
Rünnakusignaal — rakett. III rühmal alata viivitamatult vastase kolonni jälitamist, milline taandub kõrg. 117,4 ja Petrova suunas loodesse. Pärast vastase kolonni hävitamist rühmal liikuda koonduspunkti Sokolka k., kus ühineda kompani teiste rühmadega.“

Selle käsu täitmiseks I ja II tanketirühm liikusid ühises kolonnis kompüli järele. Saabunud kõrg. 113,5, kompül kohtas tema poolt varem väljasaadetud piilkonda, milliselts kuulis, et vastase kolonn läbistas praegu Lipki k. ja läheneb Nisõ talule. Piilkond sai käsu ühineda oma rühmaga, kuna rühmad suunati vastase kolonni peale järgmiselt: I rühm paremalt poolt Lipki k., II rühm kompüli enda juhtimisel otse teed mööda üle Lipki küla.

Jõudnud Lipki k. põhja servale, tanketikompani ülem nägi vastase kolonni umbes 600—700 m kaugusel enda ees; I rühma tanketid liikusid paremal — 300 m intervallil II rühma tanketidest. Selles olukorras kompül andis signaali rünnaku algamiseks. Mõlema rühma tanketid tormasid suure kiirusega kolonni peale ja tulelöökidega väikestelt kaugustelt sundisid vastase kolonni hajunema.

Varem kokkulepitud signaalide abil koondas kompül I ja II rühma tanketid metsatukka nr. 1 (esimene koonduspunkt), kus tanketid üle vaadati ja anti rühmadele uus ülesanne — purustada vastase teine kolonn, milline liigub teed mööda Sokolka k. suunas. Liiguti kompüli juhatusel kõrg. 120,0, kust paistis vastase teine kolonn.

Kompüli signaali järgi tanketirühmad hargnesid lahingukorda (kõige tavalisem tanketirühma lahingukord punaväes on masinate joon, millel nad asetsevad üks teisest keskmiselt 30—50 m kaugusel, kusjuures rühmili tankett on mõnikümme meetrit selle joone keskkoha ees) ja ründasid vastase kolonni kogu tema ulatuses löögiga paremalt, nagu näidatud joon. 3. Vastase kolonn hajutati tankettide tulega täielikult.

Prantsuse kaasaegne 32 tonnine tank.

Pärast rünnakut liikusid tanketirühmad Sokolka küllasse (teine koonduspunkt), kus neid ootas III rühm; viimase ülema ettekandest selgus, et rühma katse purustada vastase kolonni luhetus täiesti, sest vastane jõudis aegsasti purustada silla ojal, mis tankettidele oma soistunud kallaste tõttu läbipääsematu.

Teisest koonduspunktist kompül viis tanketid tagasi kaitsepositsiooni sügavusse, järelikult jälitamine selles näites kannab vastupanupositsiooni ette „väljaronimislöögi“ iseloomu, milline näide kõlbab ühtlasi ka selle illustreerimiseks, kuidas teotsevad punaväe tanketid kaitselahingus. Kuid allpool sellest omaette peatükina siiski veidi üksikasjalisemalt.

6. Tanketid kaitselahingus.

Kaitselahingus venelased kasutavad tankette ainult aktiivseks tegevuseks. Laskuridiviis kasutab juurdeantud tankette kas koondatud rusikana diviisi löögigrupis, samuti iseseisvateks löökideks ja luurel (kui vastasega puudub kontakt) või jaotab nad ära rügementide ja pataljonide vahel; viimast moodust soovitatakse praktiseerida siis, kui diviili käsutuses on peale tankettide veel küllaldasel arvul tanke või kui

maastik soodustab tankettide tegevust hajutatud gruppidega. Üldiselt aga eelistatakse alati tankettide kasutamist massiliselt ja tähtsamal suunas — vastulöökkide andmiseks vastasele, kes teeb ettevalmistusi rünnakuks, vastupanupositsiooni eelserva ees ja vastukallaletungiks vastupanupositsiooni sisemuses, viimasel juhtumil koos diviisi löögigrupiga (varuga) või iseseisvalt.

Kontakti puudumisel vastasega tanketid teotsevad diviisi luuresalga, kusjuures tegevus on juba organiseeritud või mitte. Esimesel juhtumil on luuresalga ülesandeks vastase ülesotsimine, „luuramine lahinguga“ ja tema suunamine oma vägede vastupanupositsioonile kõige kasulikumas punktis. Nende ülesannete täitmiseks luuresalk saadetakse välja kõige tähtsamal suunas, arvestades lennuväe andmeid. Luuresalga liikumist ja tegevuse iseloomu on juba käsitletud peatükis „Tankettide luuretegevusest“. Koondatud löögiga tanketid sunnivad vastase hargnema ning avastama oma jõud. Pärast seda luuresalk, hoides alal kontakti vastasega, „kulutab“ teda korduvate löökidega ja taandub diviililt määratud suunas. On aga diviisi kaitsepositsioon alles organiseerimata, siis peab tankettidest moodustatud luuresalk vastast kinni pidama antud piirialadel, et võimaldada väeosadele vajalikkude organiseerimistööde läbiviimist vastupanupositsioonil. Vastase ilmumisel luuresalk peab püüdma anda lööke oma peajõududega tema tiibadele. Rünnakud toimuvad normaalselt nende piirialade ees, milliste käeshoidmist salgalt nõutakse, kusjuures käiakse üldiselt „liikuvakaitse“ põhimõtete järgi: „kulutatakse“ vastast ühel joonel niikaua kui võimalik ja tõmbutakse siis uuele joonele, et jätkata seal samasugust mängu.

Mis puutub löökidesse vastupanupositsiooni ees, millised peavad nurja ajama vastase pealetungikatsed enne nende reaalseerimisele asumist, siis nende peamiseks objektiks loetakse pealetungiva vastase jalavägi kallaletungi või rünnaku lähtealusel. Tankettide kiire, ootamatu ja kontsentreeritud löök jalaväemassi pihta peab selle massi demoraliseerima ja segi paiskama juhtimissüsteemi. Seesuguste löökide kavvas nähakse ette ka koostöö kaitsepositsioonil asetsevate tulirelvadega (ülesandded suurtükiväele vastase tankide ja patareidega võitlemiseks, flankeerivate tulepesade mahasurumiseks, juurdetoodavate varude laialipaiskamiseks jne.). Pärast ülesande

täitmist tanketid siirduvad suurtükitele kat-
tel uut suunda mööda koondusrajooni oma
vägede kaitsepositsiooni sügavuses.

Tanketigrupi vasturünnakud vastase osa-
de pihta, millised on sisse tunginud vastu-
panupositsioonesse, toimuvad, nagu juba
märgitud, kas iseseisvalt või koos diviisi
löögigrupiga (varuga). Tanketigrupi isesei-
sev löök olevat paratamatu siis, kui vastane
arendab oma edu suunas, mis oma kauguse
tõttu pole löögigrupile (varule) küllalt rut-
tu kättesaadav vastutegevuseks. Tanket-
tide hoogus ja ootamatu rünnak peab ära
hoidma võimaluse vastasel kindlustada
saavutatud edu, paremal juhtumil aga pais-
kama vastase osad tagasi vastupanupositi-
siooni eelserva ette; tankettide rünnakud
peavad ka siin toetama vastupanupositsioo-
nil püsima jäänud tulirelvad.

Teotsemisel koos diviisi löögigrupiga
(varuga) tanketid jäävad viimasega kas
vahetusse või taktikalisse sidemesse. Esi-

mesel juhtumil tanketid suruvad maha sis-
setunginud vastase kuulipildujad, hajutavad
tema elavjõu, hävitavad K. P-d ja V. P-d,
puhastades teed oma jalaväele. Kui maas-
tik ja olukord ei võimalda teotsemist tihe-
das kontaktis jalaväega, siis kerkib esile
teine eelnimetatud teotsemismoodus: jala-
vägi oma tule ja liikumisega sulgeb vasta-
sele tee rindelt, ühtlasi andes talle lööke
lähemalt tiivalt, kuna tanketid haaravad
teda sügavama manöövriga, rünnates tema
lahingukorra sügavust. Pärast ülesande
täitmist tanketigrupp koondub normaalselt
lähtepositsioonil.

Kui tanketid jaotatakse ära laskurirü-
gementide vahel, siis neid kasutatakse nii
esimese kui ka teise ešloni pataljoni
löögi- ja tulejõu kõvendamiseks, peamiselt
ikkagi vasturünnakutel, siis julgestusosade
toetamiseks ning nende taandumise kat-
miseks.

Kas nahk kõlbab g-torbiku näokatte materjaliks?

D. Buxhoeveden.

Ajakirjanduses on ilmunud teateid, et
õhu- ja g-kaitse liit kavatses lähemal ajal
asutada töökoda odavate ja otstarbekohaste
g-torbikute valmistamiseks elanikkudele.
Nagu ajalehed õhu- ja g-kaitse liidu poolt
on informeeritud, kavatsetakse g-torbikute
näokatted valmistada nahast, mis enne im-
prägneeritakse ainega, mille tõttu nahk
muutub õhu- ja gaasikindlaks. Loodetakse
ja oletatakse, et imprägneeritud nahk on
kummeeritud riidest odavam, alalhoidmisel
vastupidavam ja niisama kindel sg-de suh-
tes nagu kummeeritud riie.

Kui see kõik peaks nii olema, võiks selle
üle rõõmustada ja igapidi kavatsatud ette-
võtet toetada, kuid kahjuks tekivad kahtlu-
sed selles küsimuses, ja sellepärast tuleks
küsimust veel väga kaaluda enne kui tehak-
se lõpulik otsus ja seatakse sisse nahast näo-
katete valmistamise töökoda. Üldse tuleb
kiita algatust sisse seada töökoda g-torbiku-
te valmistamiseks, sest meil puudub niisu-
gune ettevõtte, mis suudaks odavasti val-
mistada g-torbikuid, ja oleks väga soovitatav
kui g-torbikute valmistamise hinda saaks
alandada.

Kuid ka kõige odavama g-torbiku juures
tuleks alati silmas pidada tema kaitsevõimet

ja seda, kas tema jaoks võetud materjal
kindlustab meid küllalt sg-de vastu. Imprä-
gneeritud naha kasutamine g-torbikute näo-
katete valmistamiseks kaitsevääle ei tule
üldse mitte küsimuse alla, sest selleks on ta
kaitsevõime siiski liiga ebakindel.

Maailmasõjast peale on g-torbikute näo-
katted igas riigis valmistatud kas kummist
või kummeeritud riidest. Ainult Saksa sõja-
vägi oli sunnitud 1917. a. peale valmistama
oma g-torbikute näokatteid imprägneeritud
nahast, sest toore kummi sissevedu oli täit-
sa katkenud või niivõrd raskendatud, et tuli
sellest loobuda. Sakslased imprägneerisid
nahka selleks otstarbeks rasva ainetega ja
tagajärg oli rahuldav, olgugi et ta yperiidi
vastu ei kaitsnud, sest vedel yperiit tungis
temast võrdlemisi kiiresti läbi. Nüüd aga
on ka Saksamaal, olgugi et neil naha im-
prägneerimiseks on suured kogemused, igal-
pool, mitte ainult sõjaväele vaid ka rahu-
likkude elanikkude varustamiseks ettenäh-
tud g-torbikuid, mis varustatud kummeeri-
tud riidest näokattega. Üksikud nahk näo-
katted, mis mõne tööstuse poolt veel valmis-
tatakse, on ette nähtud g-torbikutele, mis
tarvitatakse rahuajal tööstustes ja samuti
on vahest nendega varustatud n.n. hapniku

aparaadid. Kuid ka viimasel ajal võime tähele panna, et nahk-näokatted kaovad ka tööstustest ja neid asendatakse kummeeritud riidest näokattega. Kuid hapniku aparaatide juures tuleb pidada silmas, et nende jaoks polegi vaja täitsa õhukindlat materjali, sest hapniku aparaadi juures on näokatte all alati väikene õhu ülesurve, kuna hingamiseks vajalik hapnik asub aparaadi n.n. hingamiskottis ülesurve all ja tungib ka näokatte alla ülesurvega. Kurnaga varustatud g-torbikutel on aga lugu hoopis teine. Õhu saamiseks hingamisel inimene peab seda imema läbi torbiku kurna. Sissehingamise momendil tekib näokatte all alasurve, mis vastab kurna takistusele ja võrdub ligi 10—15 mm veesamba rõhumisele (V.S.). Sissehingamisel näokatte all tekkinud alasurve tõttu võib õhk ühes gaasidega pressida läbi nahk-näokatte. Teiselt poolt seisab veel iseäranis suur oht naha tarvitamisel näokatte materjaliks yperiidi või levisiidi tilkade sattumises näokatte peale. Nagu katsed näitavad, tungib yperiit vedelikuna, ilma surveta läbi imprägneeritud naha võrdlemisi ruttu. Võib oletada, et rahulikul elanikul ei tulegi nii kaua viibida yperiidiga gaasitatud maa-alal ja yperiidi tilga sattumisel näokattele rahulik elanik, kellel on ainult vaja pääseda kuskile g-varjendisse, võtab ennem g-torbiku maha, kui vedel yperiit jõuab läbi naha tungida. Kuid siis on selle g-torbiku iga ka sellega lõppenud, sest naha sees yperiidi hävitamine on äärmiselt raske probleem ja praegu veel teostatamatu. Degaseerimata näokatet aga teisel päeval, koguni 2 tundi hiljem, enam ei saa tarvitada, sest siis on yperiidi tilk nahast läbi tunginud ja mõjub inimese näole ja isegi, mis on veel ohtlikum, yperiit mõjub silmadele. Silmad aga on yperiidi suhtes äärmiselt õrnad.

Nahk-näokatted on aga peale selle veel rahuajal, kui nendega tehakse harjutusi, väga ebahügieenilised. Inimese higis on rohkesti rasvaaineid, need imuvad kergesti näokattesse, ja siin tekib rasvane kord, mis lõpuks tungib ka naha sisse. See rasvane nahakiht on parajasti kõiksuguste pisikute ja nakkushaiguste sigimise ja elamise asupaik. Desinfitseerimiseks aga ei saa kasutada ei formaliini ega ka mitte

piiritust, sest esimene mõjub halvasti nahale ja teises lahustuks naha imprägneerimisaine.

Kuid niipalju võin ütelda, et näokatte jaoks meil kodumaal valmistatud kumm on imprägneeritud nahast 30 kuni 40 korda kindlam vedela yperiidi vastu ja ka õlitatud riie, nagu meie seda tarvitame E I g-torbikute näokattetes, on kolmekordselt imprägneeritud nahast ligi neli korda vastupidavam. Ühekordselt kummeeritud õhukese riide vastupidavus vedelale yperiidile on peaaegu sama, mis ühekordselt imprägneeritud nahal. Et imprägneeritud nahk oleks kummeeritud riidest ja samuti ka õlitatud riidest odavam, on kahtlane, sest imprägneerimata kroomnahk maksab 7 kr. 1 m², kuna aga kummeeritud riie maksab 3 kr. 1 m² ja õlitatud riie 1.60 kr. 1 m². Materjali hinnad näitavad, et imprägneerimata nahk on kummeeritud riidest juba 2,3 korda kallim. Valmistades g-torbikuid kummeeritud riidest, vooderdades neid veel õlitatud riidega, nagu seda tehakse E I g-torbikutes, on siiski veel naha hind kummeeritud ja õlitatud riidest kokku ligi 2 korda kallim.

Nahast g-torbikute valmistamisel tuleb veel arvata juurde naha imprägneerimise ja pressimise kulud. Nahka tuleks aga kolm korda imprägneerida, sest ühekordselt imprägneeritud nahk ei tule üldse küsimuse alla.

Ei maksa võtta tarvitusele seda, mis teistest ebakindla materjalina juba on jäetud maha. Peale selle ei tohiks g-torbikute materjali odavus olla ainus otsustav faktor, — temast tähtsam igatahes on materjali vastupidavus s-gaasidele; g-torbikut on vaja seks puhuks, kui inimene satub sõjagaasidesse.

Peaaegu kõik g-torbikud on ehitatud nii, et kurnad nende jaoks on vahetatavad. See näitab, et näokatte iga peab kurna ea ületama. Maailmasõjas tuli sõjaväel alati vahetada kurne, kuna näokatteid ei vahetatud. Kui valmistada näokatteid materjalist, mis juba esimese temale sattunud yperiidi tilgakese tõttu muutub kõlbmatuks, siis niisugune materjal selleks otstarbeks küll ei kõlba.

Mälestusmärk Vabadussõjas langenuile Tartu Pauluse kalmistul.

11. novembril avati Tartus Pauluse kalmistul Vabadussõjas langenute ühishauale püstitatud mälestussammas. Nimetatud ühiskalmule on maetud kõigist Eesti maakondadest ja ka väljaspool Eestit päritolevat 254 Vabadussõjas langenut.

Mälestussamba avamistalitusel viibisid: Kaitseminister kindralmajor P. Lill, Kohtuminister Müller, Riigivanema esindajana kindralmajor G. Jonson, Tartu linnapea kindralmajor A. Tõnisson, ülikooli rektor J. Köpp, riigikohtu esimees K. Parts, 2. diviisi ülem kol. A. Traksmann ja teisi külalisi. Sündmust jälgima oli tulnud palju pealtvaatajaid.

Kindralmajor P. Lill tõi tervitusi ja tänu Riigivanemalt, Vabariigi valitsuselt ja Kaitseväge Ülemjuhatajalt kõigile, kes on aidanud kaasa mälestusmärgi püstitamisele. Selle järele ta Riigivanema ja Vabariigi valitsuse nimel vabastas samba kattest õeldes:

„Sügavas tänutundes langenud kangelaste ees soovin, et nende töö ja ohvrid ei unineks ja et meie nende vere ja surmaga võidetud vabadust iialgi ei kaotaks.“

Katte vabanemise silmapilgul aukompani seisis valvel, orkester mängis hünni ning kostusid kolm kogupauku.

Järgnes samba pühitsemine ev. luteruse ja ap. õigeusu kommete kohaselt.

Arvurohkete järelhüüdjate hulgas kõnelesid — Riigivanema esindaja kindral G. Jonson, Tartu linnapea kindral A. Tõnisson, 2. diviisi ülem kolonel A. Traksmann, ülikooli rektor J. Köpp ja veel palju teisi organisatsioonide esindajaid.

Avatud mälestussammas on üle 4 meetri kõrge. Temal asetsevad sõdurite kujud on valmistanud kadunud prof. A. Adam-

11. 11. 34. avatud mälestusmärk Tartu Pauluse kalmistul.

son juba 1927. aastal, kuna aluse kavandi koostasid kujur A. Eller ja linnaarhidekt A. Matteus. Ehitustöö viis tegelikult läbi kivitööstur J. Kärner.

Nii kui näitavad tagajärjed, on sellise koostöö tulemusena kompositsioon hästi õnnestunud.

Samba püstitajaks on Eesti Vabadussõjas langenud kangelasi mälestava Tartumaa komitee, kelle poolt seni on püstitatud J. Kuperjanovi mälestusmärk (Maarja kalmistul), „Kalevipoeg“ (Vabaduspuiestikus) ja kapten O. Elleri mälestusmärk (Pauluse kalmistul).

Komitee, mille esimeheks on linnapea abi K. Luik, on teinud tänuväärt tööd Vabadussõja mälestamisel.

Leitnant A. Rääk.

KILLUD.

Teenistusvanusetasu.

Riigiteenijate teenistusvanusetasu seadluses (R. T. nr. 20 — 1929. a.), mis on ühine riigiteenijatele ja ohvitseridele, on § 6. järgmine:

„Kaitseväelased, nooremleitnandi ja leitnandi auastmetes, kui nad saavad palka auastme järgi, ei saa ühtlasi teenistusvanusetasu esimese kolme aasta jooksul, arvates sellesse auastmesse ülendamisest, mille järgi nad saavad palka.“

Milliseid olukordi see § tekitab tegelikus elus, selle kohta olgu toodud paar näidet:

Tulevane ohvitser astub vabatahtlikult sõjakooli 1. sept. 1928. a., mille lõpetab 29. aug. 1931. a. vanusega 29. aug. 1930. a. Kuni 29. aug. 1934. a. tema teenistusvanusetasu ei saa. Alates 1. sept. 1934. a. saab ta *teenistusvanusetasu 7 kr. kuus* (palk 79,20 kr. kuus). O.T.S. § 67. põhjal kõrgendatakse ta 24. veebr. 1935. a. leitnandiks ja kaotab teenistusvanusetasu saamise jälle kolmeks aastaks. Nooremleitnandina sai ta palk + teenistusvanusetasu 86,20 kr. kuus, leitnandina 88 kr. kuus, seega leitnandiks kõrgendamiseга tõusis teenistusvanusetasu kuus vaid 1,80 kr.

Alates 1. märtsist 1938. a. on sel ohvitseril lõpulikult õigus saada katkestamatult teenistusvanusetasu. Seega peab ohvitser normaalselt (parimal juhul, I järgu lõpetaja) teenima kaitseväes üheksa ja pool aastat, enne kui ta omab samad õigused, mis teised riigiteenijad kolme aastaga.

Palju raskem on veel neil, kes teenivad enne aspirantidena-üleajateenijatena. Seks järgmine näide.

Tulevane ohvitser astub teenistusesse väeossa 12. aprillil 1926. a. 29. aug. 1927. a. lõpetab aspirantide klassi ja jääb üleajateenijaks. 1. aug. 1930. a. võetakse see aspirant vastu sõjakooli kadettide nooremaste klassi, mille lõpetab 29. aug. 1932. a., saades üks aasta vanust. Alates 1. sept. 1935. a. omab ta õiguse saada teenistusvanusetasu 10,50 kr. kuus. 24. veebr. 1936. a. kõrgendatakse ta leitnandiks ja

kaotab kolmeks aastaks teenistusvanusetasu saamise õiguse. N.-leitnandina sai ta teenistusvanusetasu kuus palk 79,20 kr. + teenistusvanusetasu 10,50 kr., s. o. 89,70 kr. Kõrgendamiseга leitnandiks on tema teenistusvanusetasu 88 kr., s. o. 1,70 kr. vähem kui n.-leitnandina.

Lõpulikult hakkab ta teenistusvanusetasu saama arvates 1. märtsist 1939. a. Seega läheb nimetatud ohvitseril 13 aastat seks aega, et jõuda üheõiguslikku olukorda teiste riigiteenijatega.

On veel raskemaid juhuseid.

Keskkoooli õpilane astub vabatahtlikult teenistusesse 1. jaan. 1919. a., teeb kaasa Vabadussõja kuni lõpuni. Vabadussõja lõppedes jääb üleajateenijaks.

1. okt. 1926. a. läkitatakse ta Kv. Üh. õppeasutiste sõjakooli eelklassi. 29. aug. 1929. a. ülendatakse ta sõjakooli lõpetamise puhul n.-leitnandiks vanusega 29. aug. 1928. a.

Alates 1. sept. 1932. a. saab ta kuus teenistusvanusetasu 14 krooni. Kokku kuus teenistusvanusetasu — palk 79,20 kr. + teenistusvanusetasu 14 kr., s. o. 93,20 kr. kuus. 24. veebr. 1933. a. kõrgendatakse nimetatud ohvitser leitnandiks ja kaotab teenistusvanusetasu saamise õiguse jälle kolmeks aastaks. Kuu teenistusvanusetasu langeb seejuures 93,20-lt kr. 88-le kr., s. o. 5,20 kr. kuus. Lõpulikult hakkab ta saama teenistusvanusetasu alates 1. märtsist 1936. a. Seega läheb nimetatud ohvitseril teistele riigiteenijatele järele jõudmiseks aega 17 aastat ja 2 kuud.

Viimase näitena toodud ohvitseri teenib meil terve rida, nende seas ka Vabadusristi kavalere.

Teenistusvanusetasu seaduse § 6. on sünnitanud nooremas juhtkonnas kibedust. On tihti räägitud nooremate ohvitseride majandusliku seisukorra parandamisest. Kaotades kurikuulus § 6. teenistusvanusetasu seadusest, — oleks see osaliselt, kuid siiski rahuldavalt saavutatud.

Ei ole normaalne, et teised riigiteenijad oleksid kaitseväe juhtkonnast eelistatumas olukorras.

Kõrgendamised.

O.T.S. § 68. põhjal võib kapteniks kõrgendada leitnanti, kes omab 5-aastase vanuse leitnandi auastmes, on määratud ametikohale, mis võimaldab kapteniks kõrgendamise ja on atesteeritud vähemalt heaks kahe viimase aasta jooksul.

Meie kaitseväes on rida väeosi, kus on 4—5 ametikohta, mis võimaldab kõrgendamist kapteni auastmesse, kuid millisele ametikohale määramine sünnib O.T.S. § 89. p. 1 ja § 93. p. 4 korras, s. o. määrab kohale väeosa ülem ja ei ole nõutav vastavasse kandidaatide nimekirja võtmise (O.T.S. §§ 106—114). Kuid on ka rida väeosi, kus ei ole ühtegi sarnast ametikohta, nagu eespool nimetatud. Seega tekib olukord, et väeosades, kus kõrgendamine kapteniks võrratult kergem, saavad leitnandid kapteniteks niipea kui seks aeg täis, kuna aga väeosades, kus sääraseid võimalusi ei ole, istuvad leitnandid v. heade atestatsioonidega, omades vanuse auastmes 8 kuni 9 aastat.

Kõrgematele kohtadele määramisel on loomulikult eesõigustatud kaptenid, kui vanemad.

Kõrgendamise juures kapteni auastmesse võiks revideerimisele võtta veel O.T.S. § 62 — vanuse andmine kõrgendamise päevast. Käesoleval aastal kõrgendati kapteniteks leitnante, kes on lõpetanud sõjakooli 1916., 1917., 1919. kuni 1926. a. Nüüd on nad kõik ühevanused kaptenid. Kuid arvan, et 1926. a. sõjakooli lõpetanud ohvitseri teenistuselised kogemused ja vilumus ei võrdu 1916.—1920. a. sõjakooli lõpetajate omaga. Säärane vanuse kaotamine pidurdab ohvitseri edasijõudmist auastmetes.

Oleks küllalt, kui vanus kaob ära esimesse vanemohvitseri, s. o. majori auastmesse kõrgendamisel. See on ikka teatav uus teenistuslik etapp, ja vanuse kaotamine enam põhjendatud.

Atesteerimine.

Atesteerimine on üks õrnematest probleemidest. Üleriikliku ühtlase mõõdu-puu saavutamine on praktiliselt peaaegu võimatu. Teoreetiliselt on see muidugi teostatav. Väeosade kaadri atestatsioonide tasapind ei ole kaugeltki võrdne. On olnud juhuseid, kus üks ja sama isik, teenides kahes erinevas väeosas ühel ja samal eri-

alal, võttes teenistuskohuseid atestatsiooni kümne punkti järele alati ühesuguselt, saab ühest väeosast rahuldava, teisest hea, vahel isegi väga hea atestatsiooni.

Vast ehk on isegi väeosi, kus kaadrist vaid mõned üksikud on atesteeritud vähem kui väga hea, võib aga ka olla väeosi, kus vaid üksikud on atesteeritud väga headena.

Võib olla isegi väeosi, kus kaader atesteeritud väga heana, kuid väeosa ei sammu õppe- ja sisekorra aladel just esirinnas. Leidub vist ka väeosi, kus kaadri hulgas on vaid üksikuid väga heade atestatsioonidega, kuid väeosa on õppe- ja sisekorra alal peaaegu kaitseväe esimene.

See ongi väeosade atesteerimistasapindade vahe. Kuid keškasutistes loeb ikkagi hea — heana ja rahuldav — rahuldavana.

Kandidaatide nimekirjad seatakse kokku teoreetilise arvestuse põhjal, et kõik väeosad on atesteerinud oma kaadrit ühtlaselt. Tegelikult aga pole ühtlusest juttugi. Seega kannatab nende väeosade kaader, kus atesteerimisel kaalutakse grammidega, võidab nende väeosade kaader, kus kaalutakse kilodega.

Üksikute punktide hindamisel esineb samasuguseid hüppeid. Ühel ja samal erialal teenival kaitseväelasel hinnatakse 1922. a. kuni 1928. a. vilumus teenistuses väga heana, 1929. a. — heana ja 1930. a. rahuldavana. Seega, mida kauem nimetatud kaitseväelane teenis, seda rohkem kaotas vilumust.

Atestatsiooni p. 3 on ühendatud algatusvõime ja iseloomu jooned. Oletame, et isikul on ideaalne algatusvõime, kuid omab iseloomu, millisel teenistuskohuste täitmisel on takistav mõju. Milliseks kujuneb siis punkti kokkuvõte?

Ehk ka ümberpöörduvalt, isik ei oma ka seda algatusvõime miinimumi, mis võetakse atesteerimisel aluseks vastavalt Sõmini ksk. nr. 170 — 1925. a., kuid omab haruldaselt eeskujuliku iseloomu. Milline on jälle siis punkti kokkuvõte?

Karskuse küsimus on lahendatud sääraselt, et **väga heaks** võib hinnata vaid **täiskarsklast**. Seega kaitseväelasel, kes kord aastas uueaasta vastuvõtul joob klaas veini, võib karskust hinnata vaid heaks. Atestatsioonidel, mis tulevad komisjonidest, kus täpselt peetakse kinni täiskarsklase nõudest, on tihti kõik punktid väga head, kuid karskus hea. Kui see atestatsioon esitada ametkonda, kus ei

tunta eeltoodut nõuet, jääb atesteeritavast mulje, kui muidu korralikust, kuid ikkagi tublisti napsuarmastajast inimesest.

Üldiselt arvan, et meie atesteerimis-seadlus vajab reformi. Eeskätt tuleks vähendada atestatsiooni punktide arvu, kohandada punktide (kui neid üldse jätta) enam tegelikule elule ja teha katset kuidagi üht-

lustada väeosade atesteerimistasapinda. Vast annab see tulemusi, sest hoopis võimatu see vist ei peaks olema.

Uue atestatsiooni vormina võiks võtta eeskujuks Kv. Üh. õppeasutiste Pataljoni- ja Kompaniülemate kursuste kuulajate kohta seni koostatud atestatsioonid, mis on lühidad, selged ja küllaldased.

Bibliograafia.

Rändsuurtükid.

(Les pièces nomades. Lt.-colonel de Mazonod. „Revue d'artillerie.“ Septembre, 1934.).

Käesolevas kirjutises autor käsitleb a) liikuvate ja b) üksikute suurtükkide ülesandeid ja nende kasutamist.

Kirjutise sissejuhatuses autor kriipsutab alla kõnõsoleva küsimuse laiaulatuslikkust, mis põhjustab sellele suurema tähelepanu pööramist, kui seda on tehtud suurtükiväe eeskirjas.

Liikuvaks suurtükkideks on kohased 75 mm suurtükid oma hea läbipääsevuse ja suure laskekiiruse tõttu.

Mis puutub eralditeotsevaisse üksikuisse suurtükkidesse, siis on vale vaade, nagu mõjutaks nende kasutamine halvavalt suurtükiväe tihedust ja kontsentreerimise põhimõtet. Vastupidi, nad aitavad just kaasa suurtükiväe massilisele kasutamisele, nagu seda hiljem näeme.

A. Rändsuurtükid ja -rühmad; nende ülesanded.

Rändsuurtükkide ja -rühmade ülesandeid võib jagada alljärgnevasse nelja ossa.

1. Seeriatega laskmine öösel vaenlase asetuse sügavusse.

Suurtükk asetatakse kas õhtul või öösel varjatud positsioonile 500—1000 m kaugusele meie eeljoonest. Vastav luure ühes laskesuuna tähistamisega on tehtud juba päeval, et suurtükki võiks kiiresti tuleavamiseks valmis seada. Pärast tulistamist suurtükk taandub mõne minuti jooksul, millise aja vältel vaenlane ei suuda veel oma suurtükiväe tuld sellele koondada. Vastase kuulipilduja tuli ei ole aga kardetav, kui suurtükk on vähegi kaetud, kusjuures peab hoolitsema, et positsioonil ei leiduks kuulipilduja tule suunamiseks sihtpunkte.

Vaenlase asetuse sügavusse koondatakse seega lühikese aja jooksul üksikud seeriad ajal, kus vaenlane seda kõige vähem ootab. Sellejuures valitakse märkideks varustuse asukohad ja igasugused vägeded koonduskohad, mis oma suure ulatuse ja lahtise iseloomu poolest kindlustavad nende tabamise.

Tuli, mis peab olema võimas ja teostatud maksimaalse kiirusega, ei tohi kesta üle kahe minuti.

Tähtsamate märkide puhul määratakse selleks üks rühm. Tulistatava pindala mõõdud on nii sügavuti kui ka rinnetpidi kaks korda suuremad märgi pindala mõõdudest.

Peab pidama meeles, et üks 75 mm suurtükk, hästi väljaõpetatud meeskonna juures, võib kahe minuti jooksul välja tulistada enam kui 100 kg mürske (umbes 16 mürskü).

2. Suurtükkide kasutamine ilmastiku paranduste määramiseks.

Üksik suurtükk toimetatakse varem väljavalitud ja topograafiliselt kindlaksmääratud punkti. Tehes mõned lasud, on võimalik kindlaks määrata ilmastiku parandused, ilma et sellega oleks ükski patarei end demaskeerinud.

Nimetatud toiming on kasulik siis; kui suurtükivägi asub positsioonile enne pealetungi ja peab vaikima kuni kella K. On küllalt, kui üks suurtükk asub sel juhul varem antud lõiku, et valmis olla kõiki vajalikke laskeandmeid kontrollima. Peale ilmastiku andmete võib nimetatud suurtükile teha ülesandeks ka kindlaks määrata teatud märkide kohta kauguse ja suuna andmeid,

milliseid kasutavad hiljem kohale jõudnud patareid.

Eeltoodud ülesande täitmiseks on vaja igast grupemendist igast kaliibrist üks suurtükk.

3. Moondada tõelisi ja demaskeerida näilik-posit-sioone.

Rändsuurtükkidele või -rühmadele on ette nähtud teatud arv positsioone, milledele nad asuvad järk-järgult, tulistades võimalikult pidevalt. See moodus on kasutusel vastase pealetungi ootel, et temale kriitilisel hetkel vastu panna seni vaikinud värsked patareid. Selliste suurtükkide või rühmade positsioonid ei tohi milgil tingimusel kokku sattuda antud löigu patareide tagavara-posit-sioonidega.

Mis puutub tagavara-posit-sioonidesse, siis peavad nad olema: a) küllalt lähedal naaberposit-sioonidele, et neile võiks asuda kiiresti, b) küllaldaselt ettevalmistatud ja d) peavad olema „tummad“, kuni neile ei ole veel asutud.

Rändsuurtükid asetatakse väljaspoole suurtükiväe asetust, et viimane ei saaks tabatud rändsuurtükkide pihta suunatud vastuöögi-tuledest.

Positsioonid on organiseeritud ainult esialgselt, kusjuures selle läheduses peab leiduma varjend meeskonnale, vähemalt kaitseks väikesekaliibriliste mürskude vastu.

Hobused saadetakse positsioonilt kaugemale.

Kokkuvõttes peab tähendama, et nime-tatud rändsuurtükkide ja -rühmade peamine enesekaitse seisab nende liikuvuses. Nende püsimise aeg ühel positsioonil ole-neb vastase tegevusest: niipea kui ränd-suurtükk on avastatud, vahetab ta oma po-sitsiooni.

Seega võib tähendada, et rünnaku alga-des koondub vastase tuli nende näilikposit-sioonide pihta, kuna tõelik suurtükiväe ase-tus jääb puutumata.

Võib juhtuda, et vaenlane ootamatu rünnakuga püüab vallutada sellised suur-tükid või rühmad. Määrustiku järele pea-vad sel juhul suurtükid asuma oma patarei juurde. Kui aga vaenlase tule tõttu see osutub võimatuks, siis tulistatakse kogu laskemoon vaenlase pihta, mille järele meeskond, muutnud kasutamiskõlbmatuks materjalosa, ühineb lähedaloleva jalaväega.

Lõpuks peab mainima, et rändsuurtük-kide kasutamine ei tähenda sugugi selle võrra suurtükiväe tule nõrgenemist antud löigus. Nimetatud suurtükid, teotsedes väljaspool oma üksusi, tulistavad vastavaid

märke ja tõmbavad vastase vaatluse ja seega ka tule enese peale, mis soodustab meie suurtükiväel oma ülesande täitmist, s. o. purustada vastase rünnakut.

4. Viia vastane eksiteele vastava löigu suurtükiväe tihe-duses.

Kasutades olukorra kohaselt rändsuur-tükke või -rühmi, luuakse vastase ette tule-vöö (-loor), mis oma loomult on kunstlik ja mida võib soovikohaselt muuta katkendi-liseks või püsivaks. Seega luuakse meie kavatsusist pettepilt, sest tähelepaneliku jälgimise juures võib vastase kavatsusi avastada just tema suurtükiväe paiknemise ja tegevuse kaudu.

Kui meil on kavatsus kinni hoida enese ees vastase jõude, siis suurendame üksi-kute rändsuurtükkide aktiivsust, mida eelis-tame — rühmadele, sest esimesed on lii-kuvamad ja seega ka aktiivsemad, mis an-nab rohkem võimalusi vaenlast petta.

Iga suurtükk, tulistades niitmise-ga nelja kaupa, annab tõendust patarei järjekorrast. Üksiku suurtükiga on võimalik teostada isegi turmtuld, sest 75 mm suurtüki laske-kiirus on seejuures niivõrd suur, et raske on eraldada laskmisest osavõt-vate suurtük-kide arvu.

Vastase eksiteele viimise eesmärgil on kasulik rändsuurtükkide asetuse läheduses organiseerida vähe moondatud näilikposit-sioone ühes juurdepääsu teedega. Mõned neist positsioonest võiksid olla tõeliste po-sitsioonide otseses läheduses. Kui viima-sed on sunnitud end avastama, näiteks öösi teostatud tõkettule puhul, tekib vastase vaatlejail kindlasti ebakindlus meie tõelis-est ja näilikposit-sioonidest.

Rändsuurtükkide aktiivne tegevus või-maldab juhatusel kas kõige või osa suur-tükiväe ajutiselt rindelt äratõmbamist vaen-lase teadmata. Seda „sõjakavalust“ kasu-tasid prantslased oma 1918. a. pealetungil.

Rindel, kus me kavatsame peale tun-gida, on rändsuurtükkidel ja -rühmadel tähtis ülesanne suurtükiväe positsioonide moondamise (katmine) näol. Need suur-tükid tulistavad sel juhul kuni viimase mo-mendini, kuna enne kell k. lähevad rün-nakupatareide koosseisu.

Nii näeme, et ka rinde pealetungi osas on üksikute suurtükkide tegevus kasulik. Ühelt poolt see soodustab pealetungi tege-vust ja sellest osavõt-vate üksuste koostöö-tamist, kuna teiselt poolt ei ole kaugelki nende suurtükkide tegevus lahutatud antud löigu üldisest lahingutegevusest.

B. Üksikud suurtükid.

Peale rändsuurtükkide, mis tegelikult ka esinevad nagu eksijatena lahinguväljal, tuleb mainida veel „üksikuid“ suurtükke, mis samuti teotsevad eraldi, kuna pärast oma ülesande täitmist tõmbuvad tagasi oma asukohta. Nimetatud suurtükkide kasutamiseks puuduvad üldised reeglid, kuna see on erinevaist ülesannetest ja olukorrad. Iga juhtu tuleb seega vaadelda kui erandit.

Vaenlase vastutegevus on siinjuures suur tundmatu, mis omakorda on tema moraalist. Isegi ülesande õnnestumine on sageli juhuse asi.

Maailmasõja õpised õigustavad nimetatud suurtükkide tegevuse alal üles seadma mõningaid tõekspidamisi, kui mitte põhimõtteid. Toome allpool mõned näited üksikute suurtükkide tegevusest.

Olgu esimesena Mondement'i suurtüki episood. Vaenlane on vallutanud lossi ja hoiab meie jalaväge kuulipilduja tule all. Üks 75 mm suurtükk saab ülesandeks metsa kattel läheneda majadele ja sealt tulega vaenlane välja ajada. Riskantne tegevus. Suurtükk liigub hobustega ja hiljem meeskonna jõul mõnesaja meetrini lossist, võttes viimase täpse tule alla ja tehes vaenlase viibimise seal võimatuks. Pärast vihast jalaväe võitlust on vaenlane sunnitud maha jätma selle tähtsa punkti.

Teine näide. Marne lahing. Sakslased taanduvad, mille ulatuse kohta puuduvad andmed. Olukord on selgusetu, väeosad pärast viiepäevast lahingut surmani väsinud. Üks grüpiülemlaad saadab omal algatusel ühe rühma ette, ülesandega võtta vaenlase taandumise teed tule alla. Nimetatud rühm, saates ette mõned luurajad, läbib jalaväe eelosad ja asub positsioonile ümbruskonda valdavale kõrgendikule. Rühmaülem märkab binokliga vaadates vaenlase pikki kolonne liikumas põhja suunas. Ta avab nende pihta tule, mis paiskab segi kolonnid. Laskemõõn lõppenud, rühm pöördu tagasi oma üksuse juurde, jäädes tabamata vaenlase suurtüki- kui ka püssitulest.

1914. a. oktoobrikuu algus. Sakslased on tunginud Saint-Mihiel'i ja vallutanud Chauvencourt'i kasarmud. Viimaste tagasivallutamiseks määratakse ühele 75 mm suurtükile ülesandeks 400 m kauguselt oma tulega teha auk kasarmuid ümbritsevasse müüri, et seega võimaldada jalaväele sellest läbipääsu. Suurtükk täidab selle ülesande, ilma et vaenlane teda takistaks. Jalaväe rünnak aga nurjub vastase kuulipil-

dujatule tõttu. Uus rünnak määratakse kahe päeva pärast, kuna suurtükk jääb kohale, et toetada jalaväge. Suurtükk on aga vaenlase poolt avastatud ja tema raske suurtükiväe tuli hävitab ta samal päeval.

1915. a. Linge'i juures. Pärast vihasid võitlusi on positsioon tagasi võidetud, kuid võitlused jätkuvad veel Linge-Kompf'i kõrgendiku pärast. Et hävitada vastase kuulipildujaid, mis vastasolevalt kõrgendikult tulistavad prantsuse jalaväge, antakse käsk ühe mäesuurtüki viimiseks esijoonele. Pärast vaevalist suurtüki tassimist inimeste seljas sik-sakiliste vaenlase tule all olevate jooksukraavide kaudu, õnnestub lõpuks suurtükk kohale seada Linge-Kopf'i kõrgendikule.

Vaevast on aga suurtükk saanud teha esimesed lasud, kui ta on avastatud vaenlase hea vaatluse tõttu ja hävitatakse peagi mitme patarei koondtulega. Suurtüki ülem, ohvitser, kui ka meeskond langevad oma kangelasliku kohuse täitmisel.

Järeldusi toodud neljast näitest.

Mondement'i suurtükk ja rühm Marne lahingus täitsid täielikult oma ülesande kahel põhjusel. Esiteks oli nende tegevus piiratud ajas; esimese tegevus oli kiire ja järsk, kuna teine kasutas taanduva vastase löödud moraali. Teiseks teotsesid mõlema manööversõja olukorras, kus mõlema poole suurtükivägi ei olnud veel kõigekülgselt tegevusevalmis.

Kahe teise suurtüki tegevus on hoopis teises olukorras. Esimesel juhul on vaenlane asunud mitu päeva samal positsioonil ja täpselt kindlaks teinud prantslaste asutuse. Suurtüki tulistamine 500 m kauguselt seob vaenlase tähelepanu ja tema patareid hävitavad selle.

Teisel juhul on rinne stabiliseerunud. Juba mitu nädalat käivad lahingud Linge-Kopf'i pärast. Pealetungide tagasilöömiseks on vaenlane koondanud rasket suurtükiväge ja hoiab selle rindeosa täpse vaatluse all. Suurtükk külvatakse üle tulega kohe pärast positsioonile asumist.

Kokkuvõte. Kui vaenlane ei ole suutnud veel asuda kindlale positsioonile või kui ta on kaotanud moraalse üleoleku, on igasugune „hulljulgu“ lubatud ja üldiselt teostatav.

Kui aga vaenlane on asunud organiseeritud positsioonile, on igasugune eelosade juures teotsev suurtükk määratud hävinemisele, ilma et ta suudaks oma ülesannet täita.

Kuivõrd ohtlik on batsillisõda?

Batsillisõda on uusim sõjatont, mida hirmunud meeled maalivad seinale. Loode-takse, et tuleviku sõjas õnnestub pisilastega nakatada nii vastase väeosi kui ka elanik-konda — levitada rindel kui ka tagalas laastavaid taude ning sünnitada seeläbi vastasele suuremat kahju kui mehaaniliste või keemiliste võitlusvahenditega. Pisilas-sõda, bioloogiline võitlusmeetod, pidavat jätma varju isegi keemilise relva — sõja-gaasi. Inseneri ja keemiku kõrval tulevat lähemas sõjas arvestada ka bioloogi, kes mobiliseerib kallaletungi relvana rikkaliku taudetekitajate ja orgaaniliste mürkide ar-senali. Keskaaja sõjakoledused tulevat uuesti tarvitusele!

Vanasti asusid sõjajumala kannul vae-nuväljale sõjataudid. Taudid tegid sõja-vägedes hulga laastavamat tööd kui vaen-lane. Terved väeosad langesid ohvriks nakkushaigustele. Hiljem õnnestus järk-järgult pidurdada sõjataudide hävitavat tegevust — tänu arstiteaduse ja tervishoiu edusammudele. Kui veel 18. sajandi sõda-des kaotused taudidest olid peaaegu kuus korda suuremad kui relvadest, langes see suhe 1850. a. — prantsuse väeosades Krim-mi sõjas — juba 3,2 : 1-le ja Saksa-Prant-suse sõjas sakslaste juures 1 : 0,6-le. Maa-ilmisõjas olid sõjataudid täiesti lämmata-tud — alles sõja lõpul kerkisid nakkushai-gused vahetevahel esile.

Tuleviku sõdades tahetakse lasta sõja-taudid juba kunstlikult vallale ja teadus peab aitama teha nakkushaigustest löögi-võimsaid lahingurelvi. Kuna küsimus kõi-giti akuutne, siis väärib ta lähemat vaatle-mist. Ameerika Ühendriikide jalaväe hää-lekandja „Infantry Journal“ toob ühes lähemas numbris sellel teemal pikema kirjutise.

Kirjutise autori — sõjaväearst Leon A. Fox'i — arvates ei tulevat batsillisõja mo-raalne külg üldse vaieluse alla. Jutlus-tada tänapäeval moraali, olevat täiesti mõt-tetu. Samuti kui ei suuda sõja mahatege-mine maailma rahu tuua, samuti ei saa rel-vastusvahenduse konverents ega ka rah-vasteliit evida mõju võitlusmeetodeile — olgugi et need on sageli ebainimlikud. Mitte moraal, vaid otstarbekohasus otsus-tab hävitussvahendite tarvituselevõtu sõjas. Relvade ajalugu näitab, et iga uut relva või võitlusvahendit loobutakse tarvitamast vaid siis, kui see relv on kaotanud oma tähtsuse mõjuvate vasturelvade või kaitsevahendite

leiutamise tõttu või on ületatud uute, veel võimsamate relvade poolt.

Kui eelajaloolisil ajal üks võitleja tuli mõttele kasutada oma „loomulike“ relva-de — rusikate, küünte ja hammaste — ase-mel viskevahendina kivi, päästis see tema vastaste juures vallale meelepahatormi. Kivi kasutamine ausas võitluses näis olevat ebainimlik, alandav ja argust näitav, ent see ei takistanud vastast ennast juba lähe-mal juhul sama võitlusmeetodit tarvitusele võtmast.

Samasugune lugu kordus relvade edas-pidisel arengul mõõga, oda, püssi, allvee-paadi, lennupommi, sõjagaasi j. t. juures. Igakord on katsutud võidelda moraalse-te vahenditega uue „ebainimliku“ lahingurelva tarvituselevõtu vastu.

Täpselt samuti sünnib ka bioloogiliste võitlusvahenditega. Kui aga leiutatakse vahendeid ja teid, kuidas tekitada vaenla-sele kahju nakkushaiguste pisilaste või surmavate mürkidega, lööb ka see võitlus-meetod kõikjal läbi — vaatamata moraal-sele vastusurvele. Bioloogiline relv on liialt uus selleks, et ütelda tema kohta lõpp-sõna, seepärast piirdume vaid selle võitlus-viisi objektiivse vaatlusega. Inimsoo õn-neks ongi lugu säärane, et liialdatud kartu-sed batsillisõja laastavast mõjust on põh-jendamatud — vähemalt esialgul. Ime võib sündida vaid siis, kui täitub tulevikuromaani autorite unistus ning õnnestub kasva-tada mingi ülibatsill. Vaadeldes nakkamis-viise, saame kõige kergemini ülevaate bio-loogilise sõja piiratud võimalusist.

Võtame kõigepealt nakkushaiguste grupi, mis tungivad inimesele kallale seedimis-elundite kaudu: koolera, tüüfus ja kõhutõbi. Varemil ajal esinesid need haigused tau-dina sõja- kui ka rahuajal, tänapäeval on tüüfus (paratüüfus) ja kõhutõbi väga haruldased ja võimalikud vaid piiratud maa-alal. Koolera on aga meie päevil hoopis tundmatu. Kui nüüd kasvatada nende hai-guste pisilasi suurel hulgal ja külvata nen-dega veed ja toiteained üle — kas järgneb sellele taud? Mõningal juhul ehk küll, kuid see surutakse kohe maha, sest vastu-abinõud on väga lihtsad. Juba Aristoteles teadis seda, kui ta varustas oma kasvandik-ku Aleksander Suurt sõjateekonnale asudes hea nõuandega: „Keeda oma joogivesi ja mata väljaheited.“ Tol ajal peeti tervis-hoidlikke ettevaatusabinõusid naiselikeks ja naeruväärseiks — tänapäeval kaitsevad meid nakkusohu eest juba isendast kana-lisatsioon ja veevärk. Kultuurisel maal lämmatatakse taudid, nagu koolera, kõhu-

tõbi ja tüüfus juba nende idus isegi siis, kui nad on kunstlikult esile kutsutud.

Teine grupp nakkushaigusi, mis võivad sünnitada kahju sõjaväele ja elanikele, on need, mis levivad hingamisorganite kaudu, nagu gripp, kopsupõletik ja nohu. Viimane pole õieti mingi haigus, kuid ta võib tunduvalt pidurdada inimeste töötahet. Pole ka võimatu, et levitatakse nakatavat tolmu, mis leiab teed hingamiselunditesse. Mida saavutatakse sellega? Sama kui mitte midagi! Ei hinga meie ju niigi batsillivaba õhku ja gripilaine puhul ei järele ometi kõik inimesed haigeks. Seega pole üksi batsillid need, kes taudi esile kutsuvad, vaid siin etendavad teatavat osa kindlad kaasnähted, mis teevad inimese nakkusele vastuvõtlikuks. Neid kaasnähteid on senini vähe uuritud ja niikaua, kuni veel ei tuntu üht taudi põhjalikult, ei saa seda ka kunstlikult tekitada.

Mineviku sõdade hirmsaimad taudid — katk ja plekiline soetõbi, mis Maailmasõjas mõllasid eriti venelaste keskel, kantakse edasi parasitsete putukate, s. o. nakatatud kirpude ja täide kaudu. Kujutletakse, et tuleviku sõdades lastakse mustad katkurotid langevarjude abil kinnistes puurides vaenulisele maaalale. Puurid avanevad, rotid lipsavad keldritesse ja peidikusse, nakatatud kirbud karglevad ringi ja hammustavad inimesi ning lühikese ajaga on katk levinud kogu maal. Kuid ka sel juhul pole tont nii hirmus kui seda maaliketakse. Ühe katkutaudi ajal, mil Pandshabis (1924) surid sajadtuhanded hindud, tuli inglise sõdurite ja teiste eurooplaste seas vaevalt kuus haigusejuhtumit ilmsiks. Näib nagu oleks katkul teatav aukartus kultuurrahvaste ees. Võibolla on selle põhjuseks puhtus, mis on iseenesest parimaks kaitsevahendiks selle taudi levimise vastu. Plekilise soojatõve täid peavad selleks, et haigust edasi anda, vahenditult riietesse sattuma. Teostada seda kunstlikult vajalisel määral — käib üle jõu parimalegi spioonile. Pealegi on meetodeid, kuidas hävitada täisid kõige radikaalsemal viisil — seega pole täide ohtu lähemas sõjas karta, järelikult langeb ka plekilise soojatõve oht batsillisõjast välja.

Väga ohtlikud haiguseidud, mida võidakse mobiliseerida batsillisõjaks, on kangestuskrambi ja haavapõletiku batsillid. Neid batsille võiks vast juhtida väeosade vastu. Nende batsillidega nakatatud haavad tekitavad ka kergesti haavatuile piinarikkaid kannatusi. Onnekombel jääb aga ka sel juhul asi vaid katseks ebakõlvulike

vahenditega. Sest esiteks on olemas süstitisvahendeid nende batsillide vastu ja teiseks peab valima nende edasikandjaiskuule ning mürske. Viimased aga desinfitseeruvad enne tabamist loomulikult teel, sest püssirohugaaside kõrgele temperatuurile ja kuulide eksplosioonile (lõhkemisele) pole ükski batsill vastupanuvõimeline.

Viimasena tulevad sõjabiooloogid välja oma raskekahuriga — botuliini nimelise batsilli mürgiga, mis siin-seal ka rahuajal hävitab inimesid vorsti- ehk lihamürgi näol. 0,005 milligrammist botuliinist jätkub ühe meresea hävitamiseks, inimesele aitab 0,5 milligr. ja supilusikatäie botuliiniga võib mürgitada kogu suurlinna elanikkonna. Üksainus lennuk võib kanda niipalju botuliini, et sellega võiks hävitada kogu maakera elanikkond. „Arvestus on õige — kuidas aga on lugu praktikas? Ei ole raske valmistada tarvilikku hulka botuliini ning seda transporteerida. Kuidas aga levitada seda? Maailmasõjas valmistati niipalju laskemoona, et sellega oleks võinud tappa viiskümmend korda iga elaniku maakeral. Iga kuul aga ei tabanud. Samasugune on lugu botuliiniga. Haiguse nähted, millised botuliin esile kutsuvad, sarnanevad tüüfuse ja koolera omadele — sarnased on ka kaitsevahendid. Ja sama vähe kui pruugib karta tuleviku sõjas koolerataudi, sama vähe võime tunda hirmu ka botuliinimürgitusest. Mürk hävitatakse lihtsalt keetmisega.

Juba see lühike ülevaade näitab, et bioloogiline relv ehk batsillisõda on hirmutont, mis võib teha rahutuks vaid kartlikke, kuid juba tänapäeval teadaolevate kaitsevahendite tarvitamisel ei suuda ta avaldada küllaldast mõju. Batsillidega peab inimene igapäev võitlema ja kultuurinimesele ei suuda nad ka sõjas rohkem kahju teha. Batsillisõda tekitab küll mõningaid raskusi, kuid temaga on kergem hakkama saada kui gaasisõjaga.

SOOME.

„SOTILASAIKAUSLEHTI“

nr. 10 — 1934.

Kol.-leitn. V. A. Sundman (Kindralst. õppeosakül-ref.) — „Mets lahingumaastikuna. Kas meil (Soomes) hinnatakse seda õieti?“

Autor tõstab üles küsimuse metsa hinnangust lahingumaastikuna. Ta teeb etteheiteid, et manöövritel ja lahinguharjutustel ülihinnatakse metsa kallaletungil ja kar-

detakse seda kaitsepositsiooni valikul. Olevat üldiseks nähteks, kus mets tõmbab kallaletungi raskuspunkti enda peale. Harva olevat näha raskuspunkti suunamist läntisele maastikule, vaatamata sellele, et lahtisel maastikul on sageli küllalt soodsaid kallaletungi võimalusi. Kuigi vahel kallaletung sooritatakse lahtisel maastikul, siis kallaletungi vahemärkidena esinevad ikkagi metsatukad. Teiselt poolt jälle kaitsel otstitavat enamasti metsa rervi vaatamata sellele, et eeskiri nende eest hoiatab.

Selle järele autor esitab oma- ja välismaa eeskirjade mõtteid metsalahingust ja lõpuks käsitleb metsa lahingumaastikuna sõjaajaloo valgusel. Ta jõuab küsimuse valgustuse üldosas tulemusele, et metsade rohkus Soomes ei ole ainukeseks põhjuseks, mis veab kallaletungija sinna ja tõukab kaitsja sealt välja, vaid selle põhjuseks olevat arvatavasti üldine mentaliteet.

Selle järele autor kirjeldab üksikasjaliselt kallaletungi raskustest metsas julgesuspositsiooni ja vastupanupositsiooni valutamisel, kus vastase kaitseorganisatsiooni on väga raske avastada. Kallaletungija põrkab igal võidetud sammul suurte raskuste vastu nii vaenlase tule, igasuguste tõkete kui ka teadmatuse näol. Oma suur-tükitule juhtimine on, kui mitte peaaegu võimatu, siis ikkagi väga raske. Eeskirjad räägivad küll üllatus-võimalustest kallale-tungija kasuks, kuid autori arvates pakub üllatuse mõttes metsalahing suurimaid paremusi kaitsjale kui kallaletungijale. Kõige suuremad raskused tekivad kallaletungijale vastase vastupanupositsiooni vallutamisel, kus lähedamaa lahingus püssitule tabamis-protsent on väga suur. Kallaletungija varustamine laskemoonaga — eriti srtv. — teedekehvas, suures metsas on väga raske. Kaitsja metsas ei ole sunnitud oma vastu-panupositsiooni eriti korraldama. Ta võib kasutada viivituslahingu põhimõtteid ja anda üllatavalt löök siis, kui kallaletungija ülevõim on tasandatud. Kallaletungija muudki võitlusvahendid, nagu tankid ja lennukid, langevad kaitsja otsese tulista-mise mõttes peaaegu alati mängust välja, kui ta on jõudnud metsa.

Mis puutub kallaletungi lahtisel maastikul, siis on kaitsjalgi samad võimalused, mis kallaletungijal, kuid viimane on ju oma tahte dikteerija. Kui selles valguses asja uurida, siis on arusaadav, mispärast mujal teostatakse kallaletungi metsas ainult olukorra sunnil.

Puhtas kohtamislahingus julge juht võib metsas küll palju korda saata, kuid

kahjuks see õilis lahinguviis tulevases sõjas jääb vist peaaegu haruldaseks.

Autor artikli lõpul tähendab, et ta ei ole tahtnud allakriipsutada kallaletungi võimatust metsas, vaid tuua esile ainult need raskused, mis seal esinevad.

(Autor on küsimust käsitlenud asjalikult näidete varal, mis selle peale vaatamata ehk kutsub välja vastuväiteid, kui arvesse võtta soomlaste peaaegu üldiseid väiteid kallaletungi maastiku valikul. Isiklikult olen autori väidetega nõus, kuid leian, et kui vastane kord on asunud kaitsesele metsa, siis tuleb ta sealt minema lüüa. Vabatahtlikult ta sealt igakord ei lahku. Ja suuri metsi on Soomes väga palju. Enesest mõista, et autor ei püüagi kallaletungidest metsas hoiduda. Need on paratamatud. Ta kriipsutab ainult alla, et iga metsatuka järele ei oleks jooksmist. Kus võimalusi leidub soodsat lahtist maastikku kõrvutada metsamaastikuga, seal tuleb kainelt kaaluda selle hüved ja pahed — ref.).

Kapt. Y. Järvinen. — „Idaarmee operatiivplaani hinnang aprillikuu 23.—25. sündmuste valgusel.“

Leitn. W. H. Hagman. — „Mõningaid mõtteid Soome ajaloo ja ühiskonnateaduse õpetamisest ajateenijatele ning õppekava ettepanek.“

Autor jagab Soome ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse tundideks, kus kriipsutab alla tähtsamad kohad.

Ta seab õpetuse eesmärgiks: 1. Selle ulatuses, kus see on võimalik, õpetada noorsugu „ajalooliselt õieti“ mõtlema, s. o. õpilastele tuleb selgitada rahva eluküsimused, neis sündinud ja eesolevad lahendused. 2. Äratada huvi ja harrastust oma maa ja rahva vastu, tänapäeva ja kõige enne tuleviku vastu. 3. Selgitada oma maa ajalugu ja kaasaja ühiskondlikku korda peajoontes. (Järgneb.)

Ülevaade Jaapani õhujõudude arengust. Välismaa sõjaajakirjandust. —r.

ROOTSI.

„NY MILITÄR TIDSKRIFT“
Nr. 19 — 20. oktoober 1934.

Norra ajakirjas „Janus“ esitab kapten Quam, Skandinaavias sõjakirjanikuna tuntud kõrgema haridusega ohvitser, kava Põhjamaade solidaarse erapooletuse politika jaoks. Kapten Quami vaated on nii tähelepanuväärsed, et „Ny M. Tidskrift“ refereerib neid pikemalt. Autori arvates on kokkupõrge Inglismaa ja Venemaa vahel lähema 10—15 aasta jooksul väga tõenäoline ja see kokkupõrge ähvardab ka Põhjamaad, eeskätt Baltimaad, siis Soomet ja Skan-

dinaaviat kaasa kiskuda. Viimase vältimiseks peaksid 4 Põhja riiki ühinema.

Vene jõud Maailmasõjas. Nils Kindberg seletab oma artiklis, et Venemaa võib mõnede andmete põhjal mobiliseerida nüüdisajal umbes 8 miljonit meest, kuid need andmed ei näi olevat küllalt põhjendatud, sest, nagu näha Nõukogude Vene statistilise keskbüroo poolt väljaantud raamatust, oli Venemaa mobiliseeritud Maailmasõja ajal tervelt 15.798.000 meest. Kuigi Venemaa kaotas pärast Maailmasõda osa oma maist, on tema rahvaarv jõudnud suure sündivuse tõttu jälle umbes samale tasemele kui enne Maailmasõda, ja võttes arvesse Vene ühiskondliku korra muutust, võib oletada, et Venemaa suudab Tulevikusõjas kasutada oma inimmaterjali niihästi kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt paremini kui Maailmasõjas.

Rännak ja võitlus metsas. Börje Wickbom leiab, et määruised jalaväe rännaku ja võitluse kohta metsas on liiga pealiskaudsed. Ta püüab seepärast mõnede näidete varal neid süvendada, ning seletab lähemalt, millisel viisil ja milliste ettevaatusevahenditega peab väeosa liikuma metsas juhul, kui ei ole oodata laiaulatuslikumaid võitlusi, samuti juhul, kui on karta vastupeatungi. Edasi annab lähemalt seletusi, kuidas tuleb kaitsta positsiooni metsas.

Võitlus Jaroslavitse juures 1914. aastal. Artiklis kõneleb M. af Petersens pikemalt võitlusest Jaroslavitse juures 21. augustil 1914. a. 4-nda Austria ja 10-nda Vene ratsaväediviiside vahel, mida v. Hoen ja v. Waldstätten nimetavad „die letzte Reiterschlacht der Weltgeschichte“. Artikliil on järg.

Kas on väljakaartide märgid otstarbekohased? Viking Lindblad kõneleb Rootsi kindralstaabi kaardist moodus 1:100.000 ja mõnede maosade kohta 1:200.000, millised kaardid on leidnud suurt tarvitamist oma usaldatavuse tõttu. Kuna aga kaardi märgid on jäänud samasugusteks, nagu nad olid 20 aastat tagasi, liiklemisevahendid on aga tunduvalt muutunud, siis ei ole märgid enam küllalt otstarbekohased. Sõjaväelisel seisukohalt peavad kaardid andma kindla aluse otsustamiseks, millisel määral teed on kõlvulikud sõjaväe liikumiseks. Sellelt seisukohalt vajab Rootsi kindralstaabi kaart märkide suhtes põhjalikku muutust. Teed tuleksid jagada klassidesse nende laiuse ning liiklemisesuunduse alusel. Võiks näiteks seada sisse 4 klassi, kusjuures esimesse klassi kuuluksid teed, mis on üle 10 meetri laiad, teise klassi 10—6 meetrini, kolmandasse 6—4 meetrini ja neljandasse alla 4 meetri. Samuti vajavad muutmist ka asunduste märgid, nii et nende põhjal oleks võimalik täpselt otsustada sõjaväe korterisse paigutamise võimaluste üle. Selleski suhtes on olnud aastate kestes maal rohkesti muudatusi, mis tuleksid kaardil täpselt ära märkida, et siin valitseks täielik selgus. Kindralstaabi kaardi parandamine tähendatud mõttes on vajaline ka elanike huvides, nii et inimesed, kes tarvitavad kaarte, nagu näiteks jalarännakuil, ei oleks sunnitud muretsema endale mitmesuguseid kalleid erakaarte.

Sõjaväe koostöö ajakirjandusega Põhja-Ameerika Ühendriikides. Pikemas artiklis käsitletakse Ühendriikide sõjaväeorganisatsiooni, mille ülesandeks on pida rahuajal ühendust seltskonnaga. Sõjadepartemangu „Public Relations Branch“ on peale muu

annud välja väikese broshüüri „News and the Army“, milles tutvustatakse pressiohvitserite staapide ja väeosade juures, samuti ka muud käskkonda moodsa ajakirjanduse iseloomuga. Pressiohvitser peab andma teateid reporterile, korrespondendile või fotograafile sellisel viisil, et tema ja nende vahel kujuneb vastastikune lugupidamine, usaldus ja sõprus, millest tuleb kasu niihästi sõjaväele kui ka ajakirjandusele. Edasi tuakse veel terve rida praktilisi juhatusi pressiohvitseride koostööst ajakirjandusega.

Juubelivõistlused 24.—25. augustil 1934. S. Tarras Wahlberg oma pikemas artiklis toob ülevaate Rootsi Sõjaväelise Spordiühingu 25-aasta juubeli puhul ohvitseridele, allohvitseridele ja kapralitele toimepandud väljavõistluste tagajärgedest. Igast väeosast võistlusest osa võtta 4 ohvitseri, 3 allohvitseri ja 3 kapralit; üldse olid saatnud oma esindajad võistlustele 18 väeosa. Võistluste eeskava koosnes: 1. orienteerimisejooks pimedas 12 km, 2. vaatlusteenistus, 3. maastikujooks 7 km, 4. kaardilugemine 3-mes kohas, 5. laskmine püssidest 4-jas kohas, 6. laskmine pistolist ohvitseridele, allohvitseridele; kranaadiheitmine kapralitele, 7. 50 meetri ujumine, ilma varustusega, erireetuses.

Maakaitseväge mobiliseerimise 20-nes aastapäev. Ülevaatlikus artiklis jutustab A. C. G-son Nordström Rootsi maakaitseväge mobiliseerimisest Maailmasõja algpäevil ja tema korraldusest, mis oli esiosa õige puudulik, kuid mida püüti sõja kestes vajaliselt täiendada. Pärast Maailmasõja lõppu jäi maakaitseväge asi, mis oli osalt vabatahtlik, jälle unustusse, kuni temaga 1925. aastast peale hakati uuesti rohkem tegelema. Nüüd seisab maakaitseväge mitmeti kaunis heal järjel, kuigi ta kannatab veel paljude puuduste all, milledest tuleb eriti nimetada juhtkonna vähest arvu ja vananenud relvastust.

UNGARI.

„MAGYAR KATONAI SZEMLE“

nr. 10 — 1934.

Kindral Vitěz Vilmos Nagy: Serbia ülemjuhatus 1914. a. — Autor esineb siin peamiselt oma vastuväidetega prantsuse sõja-ajakirjanduses ilmunud prantsuse kolonel Dezmazes'i ja serbia kolonel Naumovič'i artiklile, milles käsitletakse 1914. a. sõjategevust Serbia ja Austria-Ungari vahel ja kus autori arvates liiga julgelt kirjutatakse üksnes Serbia ülemjuhatus arvele kõik edu voorused ja edu serblaste poole. Kuna süüdi olid ka olud, mistõttu austria-ungari väed 1914. a. lõpus olid raskete kaotustega sunnitud Serbiast taganema. — Kolonel Sándor Báthory-Szüts: Tuleviku ratsavägi jalaväe seisukohast. — Kirjutis on mõeldud vastuväitena sama ajakirja märtsikuu numbris ilmunud Zoltan Batha artiklile „Ratsaväe minevik ja tulevik“, milles ratsaväe, kui relvistatud sõjaväeliigi olemisõigus tehakse tänapäeval küsitavaks. Kõrsoleva artikli autor aga püüab näidata ja — esialgu küll ainult teoreetiliselt tõestada, — et ratsaväge ka tuleviku sõjas võib eduga kasutada, kui see väelii on otstarbekohaselt pandud väeüksuste juurde tegevusse, ajakohaselt relvistatud ning saanud sellekohase väljaõppe. Autor arvab nimelt,

et ratsvaäge, — kuna see niikuinii on juba oma vanadest traditsioonidest ja valituma väeliigi osast loobudes, nii mitmeski joones (vähemalt Ungaris) ühtlustunud jalaväe õppusega ja mitmekülgse orienteerumisega, — saaks kasutada vajalise abijõuna teiste väeliikide, peamiselt aga jalaväe juures. Seks tuleks ratsvaäge hakata ümber looma ja ümber õpetama jalaväe seisukohast, et seega ratsarivi muutuks ainult kõrvaliseks ja hädapäraseks abinõuks sõjategevuses. Hobune muutuks seega ainult kiireks liikumisvahendiks, kui tekib vajadus väeosi kiiresti paigutada ühelt vaenlase piirilt teisele. Väikesed põllumajanduslikud riigid (pealegi, kes on ümbritsetud mitmest eri-politilise orientatsiooniga riigist, nagu Ungari) ei suudaks pida tugevaid ja moodsaid tehnilisi liiklemisvahendeid, millega väeosi paisata ühelt rindelt teisele, kuna see ostuks liiga kalliks, seepärast tuleks siin otstarbekohaselt hakata kasutama hobuse jõudu ja kiirust. Autor esildab rea teoreetilisi näiteid, kuidas mõni korpus tuleks ajakohase ümberkorralduse järele varustada ratsvaäge osadega, et seega väekomplektile anda vajaline kiirus ja paindumus. — Ülemleitnant József Pongrácz: Jalaväe ja tankide ühine koostöö. — Artiklis autor näitab, kuivõrra on maailmasõjast siiani muutunud tankivõitluse iseloom. Kui varemini tankirivi kasutati niioeldi „kilbiks“ jalaväe ees, mistõttu jalavägi kannatas tankidele juhitud tule all ja läheduses, — siis tänapäev on tank juba iseseisev relv, mille ülesanne on enne kõike kiiresti tungida vaenlase tulistamispesadele peale ja need hävitada. Jalavägi töötab seega enam-vähem rippumatult tankide teotsemisest, olles nendega ainult eesmärgilises kontaktis. Nõnda on tank tänapäev omaette relv, nagu suurtükk ja lennuk, millele jalavägi ainult võib toetuda. Artiklis käsitletakse üksikasjaliselt tanki lahingukorda ja kontakti pidamist jalaväega. — Ferenc Matyola: Kirjaoskamatu meeskonna õpetamine. — Kuna Ungaris tänapäev taluõpetage seas leidub veel kirjaoskamatuid, siis noorsõduritele korraldatakse kasarmuis kirjaõppuse kursusi. Autor esildab käesolevaga meetodi, kuidas kõige otstarbekohasemalt aja ning õppeviisi seisukohast noorsõdurit lähendada kirjatarkusele, — peamiselt fonemiitika õppeviisi alusel. — Kapten Gábor Felcsiki: Ühtlane tulejuhtimine pealetungil. Üksikasjaline kirjeldus, kuidas jalaväel raskete kuulipildujatega, kasutades sidevahendina raadiotelefoni, tuleb otstarbekohaselt peale tungida. — Kolonel Károly Baranyi: Raskete jalaväe-relvade ühtlustatud korraldus ja tulejuhtimine. — Sama teemat käsitlev artikkel, ühe varemini ilmunud Felcsiki kirjutise täienduseks raskete kuulipildujate käsitamises. — Major Jenő Tömösi: Ajakohasest lahinguvahendeist. Autor näitab alul neile asjaoludele, et ainult suured militaristlikud riigid võivad endid varustada ajakohaste relvadega, kuna nende, kui kukate moodsa tehnika saavutiste soetamine nõuab tohutuid eelarveid. Siis esildab autor tä-

napäeva lahingurelvade, peamiselt püssi ja kuulipilduja täiendatud omadusi ja kirjeldab nende kasutamise võimalusi moodsas sõjas. — Kapten Elemér Tóth: Suurtükiga varustatud lennukid. — Artikkel on kokkuvõtte prantsuse õhukaitse ajakirjas „Les Ailes“ ilmunud eriteadlaste kirjutisist, milles selgitatakse moodsa suurtükidega ja nende tegevusvõimet. Suurem osa prantsuse autoriteete kaldub arvamusele, et tulevikus sõja peaaegu ainus tõhus vahend pommilennukite tõrjeks on kerge tüüpi hävitaja ühes pööratava kerge õhusuurtükiga, mille konstruktsiooni täiendamine praegu on põlevainaid päevaküsimusi lääneriikide õhukaitstes. — Ülemleitnant Gábor Harsányi: Uusim „La Cierva autogiro“. — Artiklis tsiteeritakse peamiselt välismaa autoriteetide arvamusi uue La Cierva-masina kohta. Mainitud autogiro lennukit on kasutanud mitmed inglise ja ameerika väejuhatused ühenduse pidamiseks staabi ja väeosade vahel suurtel lahinguõppustel. Selles „õhu-autos“ nähakse selle kiire startimise ja täpse maandumise tõttu parimat „käskjalga“ staabi või vaatluspunkti ja väeosade vahel. — Insener István Gyulai: Lennutehnika ja uurimuste uusimaid tagajärgi. — Pikema artikli VII järgnenud osa, milles sedapuhku käsitletakse uuemate liiklemislennukite omadusi ja mootorite konstruktsiooni. — Major vitéz Antal Elekes: Võitlus väljasuurtükidega tankide ja soomusautode vastu. Alul autor näitab soomustatud lahinguvankrite omadusi, mille täppis teadmine on tarvilik nende vastu võitlusse astujale. Siis toob autor ette need puudused, mis väljasuurtükide tegevuses raskete soomusvankrite vastu võivad tekkida, peamiselt säärase liikuvate esemete tabamisel. Kokkuvõttes autor jõuab otsusele, et väljasuurtükk üksipäini on jõuetu võitlema kiiresti liikuvate soomustatud relvade vastu maapinnal, niisama nagu lennuki vastugi, ning et selleks on vajaline eritiüpi suurtükk. — Kolonel Lajos Szászabonyi: Miniatüürne väljasuurtükk. — Kirjeldus USA sõjaväes ja kaitseliidus viimasel ajal tarvitusele võetud pisisuurtüki kohta. — Dr. Lászlo Ujeszky: Tähtsamate lahingugaaside meteoroloogia. — Artiklis tutvustatakse lugejat 8 tuntuima sõjagaasi: fosgeeni, difosgeeni, kloorpikriini, Clark I, Clark II, kloorasetofeeni, niinimetatud sinihappegaasi ja levisiit-gaasi omaduste ja mõjuvõimega. — Sõjaväe allkomissar Endre Kishonhy: Ungari majanduslik bilanss läinud aastal. — Sõjaväe allkomissar Egon Kémeri: Teravilja küsimus. — Major Árpád Denk-Dorozsly: Kalkulatsioonid sanitaaroludest ja nende väärtustamine. — Kolonel Elemér Moys: Hobuse selgroo nõtkumise (?). — Ratsatehnika artikkel hobuse tervishoiu seisukohast. — Lühemad teated: Ühtlustatud jalavägi. Inglise sõjajõudude arenemine. Lennuasjandus. Sõjatehnika. Tervishoid. Välismaade sõjaväed. — Sport. — Ringvaade. — Bibliograafia. — Toimetuse teated.

Ametlik osa.

RIIGIVANEMA KÄSUKIRI KAITSEVÄGEDELE

Nr. 52.

9. novembril 1934. a.

Viin üle teenistuse huvides Tartu kaitseringkonna ülema kolonel Villem M a r d e r'i — kaitsevägede staabi juurde kuuluvasse juhtide reservi koloneli ametikohale, arvates 16. novembrist s. a., vabastades teda samast kuupäevast seniselt ametikohalt.

Alus: O. T. S. § 121 p. 2 ja § 133 p. 1.

K. Päts,
Peaminister

Riigivanema ülesannetes.

J. Laidoner, P. Lill,
kindralleitnant, kindralmajor,
Kaitsevägede Ülemjuhataja. Kaitseminister.

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSUKIRJAD

Nr. 269.

Tallinnas, 13. novembril 1934. a.
(Kaitsevägede staap.)

Määrän teenistuse huvides major Evald Ein'i II diviisi intendantuurist sama diviisi intendandi kohustetäitjaks, arvates 20. novembrist s. a.

Alus: O. T. S. § 121 p. 1.

Õiendus: Kamini ksk. 13. 11. s. a. nr. 220.

Nr. 270.

Tallinnas, 13. novembril 1934. a.
(Kaitsevägede staap.)

Viin üle teenistuse huvides:

— kapten Ludvig Triik'i kaitseleidu Sakalamaa malevast — kaitsevägede staabi käskudetäitjaks ohvitseriks, arvates 16. novembrist s. a.,

— kapten Theodor Mõttus'e kv. ühendatud õppeasutistest — kaitseleidu Sakalamaa malevasse, määramiseks vanemaks instruktorigiks, arvates 16. novembrist s. a.,

— kapten Rudolf Tarik'u kaitseleidu Lääne malevast — 5. üksikusse jalaväepataljoni, määramiseks kompani ülemaks, arvates 15. oktoobrist s. a. ja

— kapten Karl Narits'a 5. üksikust jalaväepataljonist — kaitseleidu Lääne malevasse, määramiseks vanemaks instruktorigiks, arvates 15. oktoobrist s. a.

Alus: O. T. S. § 121 p. 1 ja § 133 p. 1.

Nr. 272.

Tallinnas, 13. novembril 1934. a.
(Kaitsevägede staap.)

Käsin läkitada Siseministri käsutusse:

1. Riigivanema otsusega 7. 11. s. a. nr. 896 passiivse õhukaitse inspektori ametikohale määratud major Rudolf Freudenstein'i Tartu kaitseringkonna staabist ja

2. Riigivanema otsusega 7. 11. s. a. nr. 897 Tallinna linna politsei ratsareservi komissari ametikohale määratud leitnant Albert-Johannes Ottisaare 1. jalaväerügemendist.

Tähendatud ohvitserid on määratud uutele ametikohtadele arvates 10. novembrist s. a.

Alus: O. T. S. § 226¹.

Õiendus: Lj. nr. nr. 1646 ja 1764.

J. Laidoner,
kindralleitnant,
Kaitsevägede Ülemjuhataja.

KAITSEMINISTRI KÄSUKIRI

Nr. 219.

Tallinnas, 13. novembril 1934. a.
(Kaitsevägede staap.)

Viin üle ja määrän teenistuse huvides, arvates 16. novembrist s. a.:

— varustusvalitsuse relvastusosakonna ülema kohustetäitja kolonelleitnant Karl Tiitso — sama valitsuse tehnilise asjanduse juhataja kohustetäitjaks ja

— kapten Ernst Tiiveli varustusvalitsusest — sama valitsuse relvastusosakonna ülema kohustetäitjaks.

Alus: O. T. S. § 121 p. 1 ja § 133 p. 1.

P. Lill,
kindralmajor,
Kaitseminister.

Juriidilised küsimused.

1. Küsimus. Leitnant N kui tööde juhataja käsutusse on väeosa ülema poolt määratud allüksustest teatud arv ajateenijaid sõdureid, kes kogu päev viibivad töö juures, täites ainult tööde juhataja korraldusi. Kas ltn. N on nende sõdurite ülem ja kas ta nende suhtes omab distsiplinaar-voimu, jaataval korral millisel määral?

Vastus: Sisemäär. § 69 järgi ülemaks loetakse ka seda kaitsevaelast, kes ajutiselt on määratud juhtima teiste kaitsevaelaste tegevust ja kandma nende eest seaduses ettenähtud vastutust. Määramisega ltn. N kui tööde juhi käsutusse, lähevad sõdurid tööde teostamise aja kesteks ltn. N alluvusse ja seega kogu käsutuses viibimise aja kestes on ltn. N nende sõdurite ülemaks karistamise õigusega. DKS § 47 järgi ltn. N omab distsiplinaarvoimu tema alalise ameti järgi.

2. Küsimus. Kas kaitsevaelased, kes osa võtavad kaks päeva kestvatest manöövritest, on õigustatud saama manöövri päevaraha?

Vastus: Laagri-, manöövri- ja navigatsioonipäevarahade seadluse §§ 1 ja 5 (RT 52 — 1934 art. 440 ja 69 — 1933 art. 535) järgi need kaitsevaelased, kes kuuluvad manöövritest osavõtvate üksuste koosseisu, on õigustatud manöövri päevaraha saama üksnes juhul, kui üksus manöövritest osa võtab üle kolme ööpäeva. Järeli-

kult alla kolme öödpäeva kestvate manöövrite puhul neist osavõtivate üksuste koosseisu kuuluvad kaitsevälased manöövri päevarahaga saamiseks ei ole õigustatud. Need kaitsevälased aga, kes ei kuulu eelnimetatud üksuste koosseisu, vaid võtavad manöövritest osa läkitatuna manöövritest osavõtivate üksuste või manöövrite korraldamiseks moodustatud eriorganisatsioonide juurde, on õigustatud saama manöövri päevarahaga ka alla kolme öödpäeva kestvate manöövrite puhul.

3. Küsimus. Kas kaitseleidiu maa maleva instruktor on õigustatud saama sõiduraha kuuekuulise ajavahemiku eest, mil ta viibis tervisparanduslikul puhkusel?

Vastus eitav. Vabariigi valitsuse poolt 1. dets. 1933. a. kinnitatud palganormide lisareeglite § 4. on malevate instruktoritele 36 krooni suurune lisatasu kuus ettenähtud oma tegevuspiirkonnas ettetulevate ametisõitude tegelikkude kulude katteks. Seega see tasu omab mitte alalise palgalisa iseloomu, vaid tasu maksmise otsarb on tegelikkude kulude katmine. Kuna sõidukulude tegemine on eeldatav üksnes aja vältel, mil instruktor täidab oma ametikohuseid, siis see eeldus kahtlemata langeb ära ajavahemiku suhtes, mil instruktor mõnesugusel põhjusel on takistatud ametikohuseid täitmast. Neil kaalutlustel tuleb asuda seisukohale, et tervisparandusliku puhkuse aja kestel instruktor ei ole õigustatud sõiduraha saama.

4. Küsimus. N väeosas, mille koosseisus puudub relvurohvitser, on väeosa ülem määranud allohvitser A väeosa relvurohvitseriks, jättes teda kompani nimekirja. Kellele allub allohvitser A ja millisel määral on ta õigustatud palka saama?

Vastus: Määramine on toimunud nähtavasti väeosa majapid. seadluse § 144 põhjal, mille järgi väeosa ülemal on õigus relvurohvitseri kohustetäitjat määrata ka juhtumil, kui väeosa koosseisus relvurohvitseri ametikoht puudub. Sisemäär. § 69 järgi alluvuse vahekorra määrab mitte üksuse nimekirja kuuluvus, vaid sõltuvus ametikohuste täitmise alal. Seepärast VMS §§ 144 ja 109 ning SM § 69 põhjal allohvitser A tuleb lugeda alluvaks väeosa relvurohvitserile. Palga suhtes tuleb kohaldada Kaitsevälaste palgaseadluse (RT 28 — 1932) § 9. I lõike määrust, mille järgi kõne all olev allohvitser palka on õigustatud saama aastme järgi.

5. Küsimus. Millistest piirivalvuri teenistustasudest ja millisel määral võib

kinnipidada võla katteks kohtu täitelehe järgi?

Vastus: Tsiviilkohtupidamise seaduse §§ 1085 ja 1087 järgi tuleb kinnipidamist toimetada kõigist tasudest, milliseid võlgnik riigi poolt saab, arvatud välja ametisõidu tasu ja perekonnaliikmete matmise abiraha. Peale selle ei tuleks nõudmist pöörata varustusrahale ja nimelt järgmistel kaalutlustel. Varustusraha antakse kaitsevälastele kaitseväge vormiriide ja pesu muretsemiseks. Ts. Kp. S. § 973 pp. 7 ja 2 järgi ei või nõudmist pöörda kaitsevälaste vormiriide ega pesu peale. Varustusrahale nõudmise pööramine aga võtaks kaitsevälasel võimaluse kv. vormiriideid muretseda. Seega varustusrahale nõudmise pööramine sisuliselt tähendaks nõudmise pööramist kaitsevälase vormiartiklitele, mis on aga seadusega selgesõnaliselt keelatud.

Mis puutub teenistustasust kinnipidamise määrasse, siis see oleneb võlgniku kinnipidamisele kuuluvate teenistustasude suurusest ja perekonna seisust. On nende tasude summa alla 500 kr. aastas, siis peetakse kinni $\frac{1}{3}$ kinnipidamisele kuuluvate tasude kogusummast kui võlgnik on poissmees, või $\frac{1}{2}$ kui ta on naisemees või lastega lesk, kui aga võlgniku tasude summa aastas ulatub 500 kroonist kuni 1000 kroonini, siis peetakse kinni $\frac{2}{3}$ kui võlgnik on poissmees, või $\frac{1}{3}$ kui ta on naisemees või lastega lesk (Ts. Kp. S. § 1086).

6. Küsimus. Kas võib määrata väeosa korrapidajaks ohvitseriks üksiku lennuväedivisjoni tehnika jaoskonna ülemat, kes kuulub VIII ametastmesse ja täidab väeosa majandusüleva ülesandeid tehnilisel alal?

Vastus jaatav. Sisemäär. § 492 järgi väeosa korrapidajaks ohvitseriks määramisele kuuluvad kõik väeosa ohvitserid, arvatud välja väeosa ülema abi, pataljoni ülemad, majandusülem ning sanitaar- ja veterinaarohvitserid. Tehnika jaoskonna ülem ei kuulu oma ametinimetuse ega ka ametastme poolest nende ohvitseride hulka, keda korrapidajaks ohvitseriks ei määrata. Asjaolul, et Tehnika jaoskonna ülem tehnilisel alal tegelikult täidab majandusüleva ülesandeid, ei ole käesoleva küsimuse lahendamisel tähtsust, sest sellega ei oma ta veel kõiki majandusüleva õigusi. Järelikult üksiku lennuväedivisjoni tehnika jaoskonna ülema vabastamiseks väeosa korrapidaja ohvitseri ülesannetest ei leidu seaduslikku alust.

7. K ü s i m u s. Kas üleajateenijatekogu revisjonikomisjoni liige on õigustatud keelduma end järgmiseks aastaks kogu juhatuseliikmeks valida laskmast?

V a s t u s eitav. Üleajateenijatekogu de põhikirja (RT 112 — 1927) § 33 määrust, mille järgi juhatuse liikmeks või selle kandidaadiks valida laskmast keeldumise õigus on jäetud ainult valituile kaks aastat järgimööda, tuleb tõlgendada selles mõttes, et keelduda võivad end juhatuse liikmeks või kandidaadiks valida laskmast üksnes juhatuseliikmed ja kandidaadid. See selgub eriti selle §-i paigutusest jaotusse, mille pealkirjaks on „kogu juhatus“. Järelikult ka revisjonikomisjoni liikme suhtes tuleb kohaldada samas §-is sisalduvat üldreeglit, mille järgi ükski tegevliige ei või keelduda end juhatuse liikmeks või selle kandidaadiks valida laskmast.

8. K ü s i m u s. Kas Riigi hangete seaduse (RT 57 — 1934) § 11 p. 7 ettenähtud lepingu korraliku täitmise kindlustuseks määratud tagatistrahvi sissenõudmise ga hankija vabaneb lepingu täitmisest?

V a s t u s: RHS § 72 järgi riigi hankelepingute täitmisel kohaldatakse Balti Eraseaduse (BES) eeskirju. BES § 3372 sisalduva üldreegli järgi tagatistrahvi sissenõudmine vabastab hankija lepingu täitmisest, s. o. tagatistrahvi nõudmise tagajärjeks on lepingu vahekorra lõpetamine. Seega üldreeglina tagatistrahvi nõuda võib üksnes pärast seda, kui hankija on RHS § 93 korras hankest kõrvaldatud. Kuid BES § 3374 põhjal võib lepingus kokkulepida, et peale tagatistrahvi sissenõudmise hankeandja asutus võib hankijalt ühtlasi nõuda ka lepingu täitmist. Sellest järgneb, et juhul, kui lepingusse on sellekohane tingimus sissevõetud, siis võib hankijalt lepingu täitmise tagatistrahvi sisse nõuda ka ilma hankijat kõrvaldamata.

9. K ü s i m u s. Kas võib RHS § 87 teise lõike alusel viivitustrahvi määrata üle 7% kuus ning kas viivitustrahvi võib määrata absoluutse summana?

V a s t u s: Kokkuleppe protsentide määra seaduses (RT 7 — 1932 ja RT 81 — 1933) ettenähtud %% ülemmäär on maksev üksnes niisuguse tagatistrahvi kohta, millega poolte kokkuleppel kindlustatakse rahaliste kohustuste täitmine. Kuna hankelepingu järgi viivitustrahvi määratakse mitte rahaliste kohustuste, vaid hanke või töövõtte õigeaegse täitmise kindlustuseks, siis selle seadusega määratud tagatistrahvi ülemmäär RHS § 87 järgi määratud viivi-

tustrahvi suhtes ei ole maksev. Seadus ei ole piiranud viivitustrahvi määramise õigust üksnes protsentide näol. Seepärast tuleb lugeda lubatavaks viivitustrahvi määramine ka absoluutse summana.

10. K ü s i m u s. Kas hankeandval riigiasutusel peale RHS § 87 ettenähtud viivitustrahvi sissenõudmise on veel õigus hankijalt sissenõuda ka hankija süü läbi tekkinud kahjusid?

V a s t u s: RHS § 87 ettenähtud viivitustrahvi oma iseloomult on tagatistrahvi lepingu täitmisel lubatud viivituse puhul ja seepärast ühes selle trahvi sissenõudmisega hankeandval riigiasutusel ühtlasi jääb õigus nõuda lepingu täitmist hankija poolt (BES § 3374). Selle trahvi sissenõudmisega hankeandjal ühtlasi jääb õigus hankijalt nõuda kõiki viivituse või hanke mitte täitmise läbi hankeandjale tekkinud kahjusid, kuid ainult määral, mis ületab tagatis- ja viivitustrahvi kogusumma (BES § 3376).

11. K ü s i m u s. Ltn. X läkitati augustikuus ajutiseks teenimiseks teise väeossa, milline asub tema alalisest teenistuskohast üle 5 km kaugel, kuid ühe linna administratiivpiirides. Ltn. X muutis läkitamise puhul tegelikult ka oma alalist elukohta. Läkitus kestab ka praegu. Kas ltn. X on õigus saada sõiduraha või paigutustasu?

V a s t u s eitav. Ametisõitude tasu seaduse (RT 30 — 1932) § 20 viimase lõike järgi läkitused kestusega üle kahe kuu loetakse küll paigutusteks, kuid sama §-i p. 3. sisalduva määruse järgi paigutuste puhul ühe linna administratiivpiirides paigutusest tekkivad kulud riigi poolt tasumisele ei kuulu.

12. K ü s i m u s. Veltveebel A on läkitatud 1931. a. aprillikuus ajutiseks teenimiseks teise väeossa, mis asub teises linnas. Läkitus kestab ka praegu. Kas veltv. A-l on õigus saada paigutusraha?

V a s t u s eitav. Küsimus kuulub lahendamisele läkitamise ajal maksvusolnud Riigiteenijate ametisõitude tasu seaduse (RT 113 — 1921) alusel. See seadus aga ei näe ette paigutusraha maksmist läkituste puhul. 1. aprillist 1932. a. maksmapandud Ametisõitude tasuseadus (RT 30 — 1932), milline näeb ette paigutusraha saamise õiguse ka pikemaajaliste läkituste puhul, ei ole veltv. A suhtes kohaldatav, kuna see seadus käib üksnes nende läkituste kohta, millised toimusid või toimuvad pärast 1. apr. 1932. a. —el.

Sport kaitseväes.

Tallinna garnisoni veeremängu klubi.

10. ja 11. novembril 1934. a. peeti võistlusi Tallinna garnisoni veeremängu klubi gruppide vahel kindralmajor Unt'i nimelisele rändauhinna.

Võistlusel saavutati alljärgnevaid tulemusi:

1. IV grupp	— 1571 silma
2. VI "	— 1498 "
3. IX "	— 1462 "
4. III "	— 1458 "
5. II "	— 1436 "
6. XIII "	— 1405 "
7. VII "	— 1400 "
8. V "	— 1356 "
9. I gr. I meesk.	— 1332 "
10. VIII gr. I meesk.	— 1300 "
11. XV gr.	— 1205 "
12. XI gr.	— 1200 "
(5 võistleja tagajärg)	
13. I gr. II meesk.	— 1064 "
(5 võistleja tagajärg)	
14. X grupp	— 921 "
(4 võistleja tagajärg)	
15. VIII gr. II meesk.	— 698 "
(4 võistleja tagajärg)	

Individaal-tagajärjed:

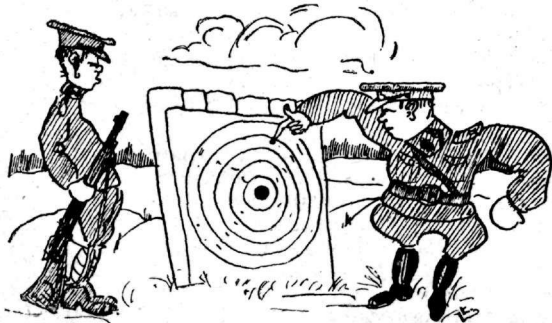
1. H. Uustalu	— IV grupist	— 343 silma
2. L. Priimann	— VI "	— 298 "
3. A. Tarning	— XIII "	— 296 "
4. E. Karjatse	— IV "	— 294 "
5. A. Jalakas	— VII "	— 294 "
6. J. Rebase	— VI "	— 292 "
7. E. Preisemann	— IX "	— 290 "
8. T. Muru	— II "	— 288 "
9. A. Ime	— IV "	— 287 "
10. J. Heinmann	— IX "	— 286 "
11. E. Öngo	— II "	— 279 "
12. M. Virbel	— II "	— 275 "
13. K. Türk	— XI "	— 274 "
14. A. Tomson	— III "	— 273 "

Kindralmajor Unt'i nimelise rändauhinna võitis IV grupp I korda.

Klubi individaal-rändauhinna kristall õllekannu võitis H. Uustalu — IV gr. I korda.

Klubi poolt välja pandud troosti auhinna, kõige vähema silmade arvu saavutajale, omandas J. Kõrge — VIII gr.

Laskeplatsil.

„Noor Sippa, millest see tuleb, et Teie alati nelja lasuga saate ainult ühe tabavuse?“
„Härra leitnant, ma sihin ikka ühele ja samale kohale...“

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

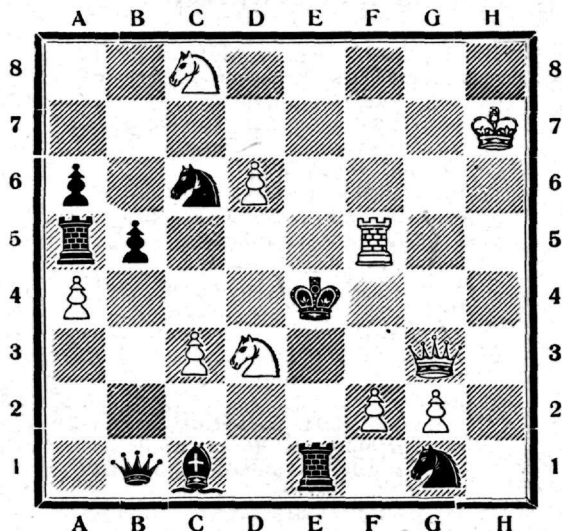
Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29.

ÜLESANNE.

Kokku seadnud K. Nielsen.

1. auh. „Brit. Ch. Fed.“ turniiris.

Mustad.

Valged.

Valged: Kh7, Lg3, Vf5, Rc8 ja d3, Ea4, c3, d6, f2 ja g2.

Mustad: Ke4, Lb1, Va5 ja e1, Oc1, Rc6 ja g1, Ea6 ja b5.

Valged algavad ja annavad matt kolme käiguga.

K. Larseni ülesande (vt. „Sõdur“ nr. 24/26) lahendus.

1. Ld3—f5, e5—e4, 2. Lf5—f4 annab matt.

Järeelmaksuga

kuni 6 kuud müün

FOTO-APARAATE

6 1/2×9, 9×12, 10×15, 13×18 cm j.n.e.

Foto-äri ERNST FELDT

Vana Turg nr. 6, TALLINN.

Tagavaraväe-ohvitserid!

Tellige ja lugege

„SODURIT“

„Sõduri“ toimetuses müügil olevate raamatute nimekiri.

	Hind.		Hind.
4. SUURTÜKIVÄE EESKIRJAD JA KÄSIRAAMATUD.			
Suurtükiväe eeskiri I osa. Kerge suurtükivägi. Suurtüki korrad ja meeskond. Üksik-õppus. Suurtüki-õppus. Patareiõppus	—75		
Suurtükiväe eeskiri II osa. Raske suurtükivägi. Üksikõppus. Suurtükiõppus. Patareiõppus	—85		
Suurtükiväe eeskiri V osa. Laske-eeskiri. Mürskude lend ja tegevus. Laske-ettevalmistus, vaatlus ja eellaskmine. Laskmine	1.25		
Inglise 18-n kiirlaske suurtükk. Materjalosa. 1903. a. algupära	—65		
Prantsuse 76,2 mm kahur. Materjalosa ja hooldamine. Kivitrükk. R. Ustal: Suurtükiväe topograafia	2.80		
3" Vene 1902. a. kahuri materjalosa kirjeldus ja hooldamine	1.25		
45" Inglise haubitsa materjalosa kirjeldus ja hooldamine	1.—		
Bussoolid. Materjalosa. Hooldamine. Kontrollimine	—35		
G. Leets: Nurgamootja, bussooli ja stereotoru tarvitamine. Vene ja Inglise suurtükkide jaoks. Laske-märkide kättejuhatus.	—65		
Lühike kahur- ja tükkesõidu õpetamise juhend. Üksik ratsasõit. Sõit paariga. Sõit rakendis. Sõit kahuriga tükkel	—30		
Poliügonomeetria tabelid (tuhandikkudes)	—85		
5. TEHNILISTE VÄELIHKIDE EESKIRJAD JA KÄSIRAAMATUD. RATSAVÄGI. SOOMUSVÄGI.			
Side-eeskiri I osa. Side üksuste erialaline ettevalmistamine	—75		
Side-eeskiri II osa. Side lahing-tegevusel	—85		
Pioneri-eeskiri I. Välikindlustamine	1.25		
Pioneri-eeskiri III. Sillad	2.—		
A. Parv: Maastiku organiseerimine I. Kindlustatud positsiooni elemendid	2.—		
A. Parv: Maastiku organiseerimine II	2.—		
Sildade ehitamine I jagu. Võitlus jõgede pärast. Tõlge saksa keelest	—95		
Sildade ehitamine IV jagu. Kiirsillad. Tõlge saksa keelest	—55		
N. Riiberg: Perspektiivvisand. Ettevalmistus joonistamiseks ja joonistamine. Perspektiivvisandi valmistamine	—50		
Buxhoevden: Lõhkeained III osa. (Kivitrükk)	1.60		
Buxhoevden: Sõjagaas	3.50		
Juhendid gaasikaitse torbikute käsitlemiseks	—40		
J. Lutsar: Lahing tankide toetusel	1.50		
J. Lutsar: Soomusmasinate kasutamine lahingus	—60		
J. Lutsar: Soomusautod ja nende kasutamine lahingus	1.20		
J. Aksel: Betoonasjandus sõjaväes. Sideained. Batoon. Betoneerimine. Vormid. Lihtsamad ehitused. Raudbetoon. Sõjaväe betoonehitused	2.50		
Kaitseväge jalgratta käsiraamat. Ajutine juhend kv. jalgratta käsitamiseks ja korrashoidmiseks	—50		
Ratsasõidu õpetus. Ratsasõidu reeglid. Juhtnõõrid hobustega ümberkäimiseks. Piigivõitlus. (1922. a. väljaanne)	—50		
Eeskiri ratsahobuste ratsastamiseks	—65		
Eeskiri soomusrongidele	—50		
Saksa välikindlustamise eeskiri. I — kasutamine; II — täideviimine	1.60		
6. KEHALINE KASVATUS.			
Kergejõustik. (1925. a. väljaanne.) Jooks. Hüpped. Visked	—30		
Määrused spordivõistluste korraldamiseks kaitseväes	—45		
Kehalise kasvatus eeskiri I. Võimlemine. Kergejõustik. Mängud	1.10		
Kehalise kasvatus eeskiri II. Käsitsivõitlus relvata. Ujumine ja uppuja päästmine	1.10		
Kehalise kasvatus eeskiri III. Suusatamine	—50		
J. Luks: Moodne suusasport	—05		
Käripalli mängude määrused. Meestele: korvpall, võrkpall, pesapall, soome pesapall, värvapall. Naistele: korvpall, võrkpall ja värvapall	1.25		
Käripalli mängude määrused. Meestele	1.—		
H. Niiler: Korv- ja võrkpalli õpetus. Korvpalli ajalugu, võistluste korraldus. Mängu tehnika, pealetung, kaitse, harjutamine. Korvpall õpetaja seisukohalt. Mängu juhtimine. Mängu väärtused. Võrkpall. Isiklik mäng. Meeskonna mäng. Mängu eelharjutused	1.50		
II kv. spordikalender. 1932. a.	1.—		
E. Limberg: Kõnd	—20		